

PRVA TEMA

1. Družbena relativnost mladine in mladosti

Nobena mladine ni ustrezna: -bodisi tlačijo v isto soc. skupino ljudi različnih dr. izvorov in položajev, postavljajo starostne meje, poskušajo določiti obdobje z družbenoekon. položajem, psihološko stanje, vse opredelitve so nepopolne. Kreuz pravi, da splošne definicije ne moremo podati zato, ker končno prepoznavanje statusa odraslega sloni na kooptaciji (imenovanje nečesa na osnovi odločitve. Mladost je protislovna življenjska situacija. To početje zahteva od njega neodvisnost od avtoritete staršev. Toda posameznik potrdi to neodvisnost le pred drugimi odraslimi. To pa zopet zahteva od njega ujemanje s pričakovani odraslih, ki so zanj zdaj pomembni. Teh pričakovani ni postavil ali uveljavil mladostnik sam, saj tu nastopajo pogoji, ki so zunaj njegove posamične ali družbene moči: ekonomska neodvisnost, redna zaposlitev, konec šolanja, zakonska zveza, osnovanje družine. Kreuz poudarja, da lahko mladi odklonijo vlogo »mladostnika« in predčasno stopijo v odraslost (predčasno končajo s šolanjem, se poročijo, se zaposlijo). Vendar gre to ponavadi v škodo posameznika (znižata se njegova materialna in socialna raven življenja, znižanje socialnega statusa glede na status staršev).

Mladost se tako izkaže kot doba, ki je izrazito obremenjena s storilnostnim pritiskom. Tako je mladost kljub delni odvisnosti mladih od staršev, skrbnikov, vzgojnih avtoritet omejena neodvisnost, ki vsebuje mnoge oblike socialnega nadzora mladih.

2. Pedagoški odnos

Pedagoški odnos je odnos nekoga, ki ima legitimno pravico, da usmerja proces socializacije posameznika, da temu pripomore do nove stopnje pri odraščanju. Dokler je bila družina poglavitna vzgojna celica družbe, sta moč vzgojitelja in legitimnost pripadala očetu. Ko je družina izgubila ekonomsko in vzgojno vlogo, sta vzgojna in legitimna moč učitelja in vzgojitelja v veliki meri prešla na šolo oz. njene predstavnike. Iz medosebne interakcije je postal enosmeren odnos učitelja kot izvajalca vzgojno-izobraževalne funkcije in šolarjev, ki so le objekti njegove dejavnosti. Instrumentalizacija pedagoškega procesa je funkcionalno povezana z razvojem meščanske družbe. Njen namen je bil oblikovanje delovne sile za bodoče mezdno delo, pripravljenost se podrežati hierarhiji v delovnih institucijah oz. razredni delitvi dela, ohranjanje socialne in reprodukcije slojev ter utrjevanje in ponotranjanje meščanskih ideologemov pri mladih generacijah. Danes te funkcije in značilnosti šole delujejo prikrito. Miller opredeljuje nezavedne motive vzgojiteljev oz. odraslih v vzgojnem procesu: potrebo po izživljanju v lastnem otroštvu doživetih ponižanj, iskanje ventila za potlačene želje, željo po prilaščanju objekta s katerim lahko manipuliramo, idealizacija lastnega otroštva, strah pred svobodo

Mladino označuje »socialno otroštvo«, ker je na različne načine odvisna od »pedagoškega procesa«, kot objekt raznih institucij, ki poskušajo nadzirati mlade.

3. Zgodovinska relativnost mladine.

So bile in so še družbe, ki ne poznajo tega prehodnega obdobja, čeprav poznajo otroštvo in odraslost. To so zlasti arhaične družbe in kulture, ki so poznale ali še poznajo iniciacijske obrede s katerimi uvajajo otroke v svet odraslih. Tudi v srednjeveški družbi niso poznali mladosti, vsaj ne za revne otroke kmečkega ali mestnega izvora. (ti so morali čimprej odrasti, da so pomagali staršem preživljati družino). Šele meščanska družba je odkrila mladost in jo posplošila na vse nacionalne sloje odraščajočih ljudi. Za konstituiranje mladosti je imela bistveno vlogo institucija obveznega šolanja otrok in vse večje podaljševanje tega šolanja. Šola je postala poglavitna institucija, ki je posredovala med družino in širšo družbo. Zgolj generacijska povezava članov neke družbe, rojenih v določenem obdobju, še ne pomeni

oblikovanja socialne kulture, ki bi poznala soroden socialni in kulturni življenjski kontekst. Rimska država je videla v mladosti le prehod v najpomembnejše obdobje človekovega življenja, v »srednja leta« in ni poznala »mladine«. Šele v meščanski družbi se je izoblikovala mladina kot univerzalna in navidez naravna generacijsko določena socialna skupina ljudi.

4. Mladina kot generacijska enota (K. Manheim)

Manheim v svoji teoriji mladine oz. »generacijskem konceptu« pravi da, da bi neka generacija dejansko pomenila »generacijsko enoto«, mora pripadati istemu zgodovinsko-sistemskemu prostoru, mora participirati na aktualnih socialnih in duhovnih interakcijah in imeti skupno predelavo doživljajev in izkustev. Generacijske enote razvijajo solidarnost in skupno zavestno delovanje, poznajo skupne interese. Pri mladini kot generaciji se moramo vprašati, ali je generacijska enota oz. ali vsebuje skupna generacijska izkustva. Za mlade ob začetku oblikovanja meščanske družbe so bile temelj za skupno generacijsko izkustvo prva industrijska revolucija.

Zadnji korak pa je storila sodobna industrijska družba z množično mladinsko potrošnjo. Mladina pozna zelo univerzalen blagovni trg in množično kulturo s skupnimi ideali, modnimi trendi, idoli, vrednotami, ki se naglo menjajo. Na začetku razvoja meščanske družbe ni bilo delavske mladine. Bili so le mladi delavci, ki so veljali za odrasle takoj, ko so zaslužili za preživetje. Šele kasneje, ko se je izboljšal standard in možnosti šolanja delavske mladine, so se izoblikovale posebne skupine mladine in delavske oblike mladinskih subkultur.

Nasproti tem razmeram so otroci in mladostniki iz meščanskega razreda v skladu s prevladujočim individualizmom gradili svojo osebnost.

Čeprav v 18. in 19. st. še ne moremo govoriti o prostem času mladih, lahko govorimo o težnji k notranji svobodi, ki je vodila mlade k zavestni anticipaciji nekega življenjskega projekta. Predvsem tri področja so bila zanimiva za mlade; seksualnost, umetnost in politika. Šele razširitev in podaljševanje obveznega šolanja na vse sloje mladih in pojav mladinskih subkultur ter trga za mlade je prinesla privilegije mladosti tudi v nižje socialne sloje, pretežno v obliki masovne mladinske potrošnje. Matza je razvrstil mladinske subkulture na prestopniške, politično radikalne in boemske, vendar je spregledal razredno vsebino in sestav teh skupin. Zunaj njih ostaja »spodobna« mladina, ki se utaplja v množični kulturi.

5. Razmejitev »adolescence« in »mladosti«

Mladost je navezana na nekatere sociopsihične procese oblikovanja osebnosti. V dobo adolescence spadajo večina iniciacijskih obredov v arhaičnih družbah, doba šolanja in poglobljena vzgoja v družbah z zgrajenimi kulturnimi institucijami. Adolescenca in mladost je treba ločiti. Adolescenca je individualno specifičen proces psihofizičnega in socialnega oblikovanja osebnosti, v katerem se posameznik usposobi na normalno opravljanje svojih vlog. Mladost pa je socialni status posameznika, ki pripada adolescentu. Meščanska družba je uveljavila pokrivanje adolescence s statusom mladosti. Po mnenju večine sta za adolescenco bistveni iskanje identitete in kriza identitete posameznika. To krizo povzroča nenehno nihanje adolescentov med pričakovanji in željami.

6. Adolescenca kot identitetna delavnica (E. Erikson)

Erikson izenači mladost in adolescenco. Adolescenca je čas neke vrste psihosocialne karence v človeškem razvoju. To je razvojni premor, ki mu dopušča svobodnejše eksperimentiranje s socialnimi vlogami, iskanje njegovega mesta v družbi. Je bistveno za oblikovanje identitete mladega človeka. Za oblikovanje identitete je bistveno, da mu družba priznava funkcijo kot osebi, katere postopna rast ima nek smisel. Uspel razvoj identitete v adolescenci se konča v identiteti jaza. Ta razvoj ne poteka gladko, temveč vodi v identitetne krize. Identiteta jaza

nastopi tam, kjer prenehajo infantilne identifikacije. To je običajno povezano s premagovanjem konfliktov posameznika z okoljem ter obračunavanjem z iluzijami, ki jih ima o sebi in družbi. Od tega, kako bo posameznik premagal krizo, je odvisno, kako zrela osebnost bo postal, koliko bo zares odrasel, koliko bo ohranil inflantnih identifikacij.

7. Mladost kot socialno otroštvo

Razločevati moramo biopsihološki proces odraščanja in učenja raznih spretnosti, razvijanja sposobnosti posameznika, sprejemanja znanj ter socialno kulturni položaj posameznika v adolescenci. Adolescenca se začne v puberteti, konča pa se v umestitvi posameznika v družbi. To pa je socialni proizvod. Levi Strauss loči kulture na hladne in vroče. V zahodni kulturi poznamo postopke podobne iniciacijskim obredom, da zavirajo proces adolescence, zato naša kultura spada med hladne. V arhaičnih družbah so sicer mladi prav tako morali izoblikovati svojo identiteto, vendar je šlo tu le za »identiteto v vlogi«. Šele ob relativni avtonomiji posameznika nasproti njegovi vlogi pri delitvi dela je mogoče, da se razvije problem identitete kot splošno pomemben problem. Socialno otroštvo je namreč oblika neprisilne podrejenosti ljudi tuji determinaciji. Gre za podrejenost mladih različnim avtoritetam, institucijam, ki jim določajo vrstni red doseganja posameznih pristojnosti odraslih, tabuizirajo določena dejanja in izkustva odraslih, jim poskušajo vsaditi določen »pogled na svet«. Pri tem ideologija ni preprosto »napačna zavest« o dejanskosti, pa tudi ne vsakršna družbena zavest, temveč posebno, subjektom samim neprozorno razmerje med njimi samimi in njihovimi realnimi življenjskimi razmerami. To sestavino ideologije je poudaril Althusser.

8. Kriza identitete v adolescenci (J.Habermas)

Po Habermasu je kriza identitete v adolescenci bistveno pomembna zato, ker pomeni prehod posameznika iz sveta otroštva v svet odraslih. V tem prehodu mora posameznik najprej obvladati identiteto vlog, nato pa doseči identiteto jaza. Prehod iz otroštva v zrelo odraslost se posamezniku postavlja kot zahteva po samorealizaciji. Sodobne družbe so dosegle takšno stopnjo delitve dela, da terjajo od ljudi smiselno vživljanje v različne socialne vloge, dela z nasprotujočimi si zahtevami. Pri zasebni potrošnji in prostem času mora posameznik najti nadomestilo identitetnih izgub, ki jih prinaša razdvojeno, odtujeno delo, menjavanje socialnih vlog. Griesse: mladinske skupine so tedaj nadomestki za manjkajoče iniciacijske obrede za doseganje identitete.

9. Ideološka (s)konstruiranost mladine

Sklop »resnic« in »iluzij« ni morda pri nobenem drugem socialnem sloju tako prepleten kot pri mladini. Drugi socialni sloji imajo jasno eksistenčno osnovo in s tem možnosti za »socialno objektivnost. Pri mladini pa le s težko najdemo njeno referenčno osnovo v družbeni stvarnosti. Toda »mladost« je podobno kot mladina predvsem socialni in ideološki konstrukt, ne pa objektivna danost. Pa tudi povsem zunanje določena generacijska skupnost mladih, ne ustvari mladine. Ta nastane šele, če se na podlagi splošne generacijske povezave izoblikuje generacijska enota s skupno generacijsko zavestjo, kot je pisal Mannheim. Vendar pa generacijsko zavest z ustreznimi skupinskimi izkustvi bistveno določajo različne ideologije. Zato je tudi generacijsko določen pojem mladine zaznamovan z ideologijami. družbi. Ta interes za ideološko konstitucijo mladine v socialni integraciji modernih družb lahko vidimo v produkciji in vzdrževanju temeljnega socialnega statusa mladih. To pa je socialno otroštvo mladih in identifikacija mladih s tem statusom.

10. Althusserjevo pojmovanje ideologije

Althusserjeva: »Ideologija je reprezentacija imaginarnega razmerja med individui in njihovimi realnimi eksistenčnimi pogoji«. Poudarja, da si ljudje v ideologiji ne predstavljajo svojih realnih življenjskih razmer, svojega realnega sveta, temveč svoje razmerje do teh življenjskih razmer. V tem smislu ni ideologija le nek odnos do realnosti, temveč odnos do odnosa do realnosti. Tudi loči med simbolnim »zastopstvom« in imaginarno »predstavo«. Njegova formulacija ideologije je presplošna. Zaradi tega je razumljiva celo tavitološka znana Althusserjeva teza o nujnosti in neukinljivosti ideologije, saj je jasno, da ni zavesti oz. človeka brez imaginarnih reprezentacij, ki jih vodi nezavedna dinamika želje. Prav pri mladini gre za značilen zgled ideološkega sprevračanja razmerij. K ideologiji mladinskosti sodi namreč prepričanje, da se morajo mladi učiti, spoštovati starejše, spoštovati tradicijo, potrpeti v svojih hotenjih zato, ker so mlajši. Pri tem spregledajo, da biti mlad že po definiciji vsebuje »neodraslost«.

11. »Ideološki aparat države« - »ideološka moč«

Pri ideološki konstrukciji mladine gre za močan družbeni interes; interes oblasti, državnih institucij, da mlade generacije ne soočijo neposredno in takoj z realnimi življenjskimi razmerami v družbi, predvsem z delom. S stališča vodilne ideologije bi to frustriralo mlade. Poleg tega odiranje mladih od produkcije omogoča družbi, da si prilašča neplačano specifično delo mladih, namreč učenje, razvijanje njihovih sposobnosti, razvijanje delovnih kvalifikacij. Nove generacije naj bi sprejele vodilno ideologijo družbe. To pa je mogoče le z interiorizacijo te ideologije v dobi in položaju, ko je posameznik sicer fizično, intelektualno, emocionalno zrel, vendar splošno odvisen od predstavnikov družbe/države in ko sprejme položaj objekta v »pedagoškem odnosu« teh institucij. Takšna doba je prav adolescenca oz. mladost kot pretežni socialni status adolescentov. S tega stališča je socialna konstrukcija mladine na podlagi socialnega otroštva nujno tudi ideološka konstrukcija. Z ideologijo je povezana iluzija o dejanskih razmerjih. Tu drži Althusserjeva pripomba, da vsaka vodilna ideologija najprej zajame, zagradi sam vodilni razrede, njihove ideologe in šele potem se posploši na vso družbo. Ideološke moči, ki delujejo na mladostnike, da sprejmejo svoj »mladinski« položaj, so torej dejavniki, ki so vselej že zakoreninjeni v danih produkcijskih razmerjih.

12. Ideološke moči, ki konstituira in legitimizirajo socialno otroštvo mladih

Posameznikova vsakdanja dejavnost privede do tega, da sprejme svoj podrejen položaj kot naraven in normalen. Ideološke moči so sistemi verovanja, prepričanj in so del življenja samega.

13. Ideološka moč: šola in pedagoški odnos

Eno najpomembnejših skupinskih generacijskih izkustev mladih vseh slojev in razredov sodobnih industrijskih družb je šolanje. Šolanje zajame otroke vseh družbenih razredov, in to v dobi, ko so ti najbolj ranljivi, stisnjeni med družino in šolo. Zato se tedaj še posebej pripravljene, da brez odporov sprejmejo tudi osnove vladajoče ideologije. Šola ideološke prakse posreduje posredno, v samem »šolskem življenju« pa tudi v nekaterih vzgojnih predmetih. Ker je šola sredstvo države, ki naj iz otroka naredi delovno sposobnega in državi podrejenega subjekta, deluje izrecno ideološko. Vendar pa šola ni le torišče delovanja ene same, vodilne ideologije, temveč več ideologij, ki se borijo za prevlado. Šolarji iz srednjih slojev se poskušajo prilagoditi šolskemu sistemu in vidijo v šoli orodje svojega socialnega in delovnega napredovanja, medtem, ko šolarji iz nižjih slojev razvijajo pretežno strategijo bega in izogibanja šoli. Zdi se, da deluje najmočneje na učence, dijake in študente iz srednjih slojev, ker je narejena najbolj po njihovih potrebah in namenih.

14. Ideološka moč: govor o mladini

Govor o mladini (govor institucij) utrjuje in legitimira obči pedagoški odnos do mladih in njihovo socialno otroštvo. Ta govor skuša doseči, da bi se mladi počutili kot subjekti, toda v okviru splošne podrejenosti »odrasli družbi«, da bi svobodno sprejeli svojo »nedoraslost«, zato je to vedno obenem govor o mladih in govor mladim. Ta govor učinkuje tudi na odrasle tako, da legitimirajo svoj generacijski socialni status odraslega kot status, ki jim omogoča svobodno zadovoljevanje njihovih potreb in nastopanje s pozicije moči in zgleda nasproti otrokom, mladim pa tudi drugim obrobim in stigmatiziranim skupinam ljudi. Sklicevanje na »mladost« na specifične potrebe »mladine«, je po pravilu osrednja točka govora o mladih in mladim. Kjer prihaja so protestov, mladi praviloma zavračajo premise svoje ideološke podobe. Protest sega od tihe pasivizacije mladih za javno sodelovanje v družbenem življenju in v institucionalni politiki do besne kritike razmer, provokacij in popolnega zavračanja šolskih, vzgojnih, političnih institucij. Odpori mladih proti takšnemu odnosu do njih naletijo na nezaupanje in zavračanje vodilnih institucij in njihovih zastopnikov. Govori se o prekinjeni komunikaciji družbe z mladino, o potrebi po večji pritegnitvi mladih v politično delo. Pomembno vlogo ideološkega posploševanja govora o mladini igrajo javna informacijska sredstva in znanost.

15. Ideološka moč; znanstveni diskurz

Tudi znanstvene raziskave in dela o mladini prispevajo k reprodukciji paternalističnega govora o mladini in pedagoškega odnosa do mladine. Odnos pisca do mladine je vedno tudi odnos do njegove lastne mladosti oz. odraslosti. Bopp je takole ocenil pisanje in govor o mladih: »Pisan preplet posebnih naklonjenosti in odklanjanj, modnih muh, upanj in strahov pri mladih najprej zapelje opazovalca k temu, k čemur že tako in tako teži: k projiciranju lastnih nepriznanih in neizživljenih želja za mlade. Podobno piše Kupfer: Odrasli sploh lahko »raziskuje« mlade le tedaj, če se jim je sam odtujil. Kar po vrsti se je dogajalo, da je mladina »ušla« iz teoretskih okvirov. Poglavitne ideološke moči ki vodijo to konstruiranje mladine so: družinska vzgoja, šola in pedagoški odnos nasploh, govor o mladini, informacijska sredstva, znanstvene raziskave in teorije, ki podlegajo nereflektiranim ideološkim postavkam.

16. Mladinska kultura med avtonomijo in regresijo

Mladinska kultura je izraz in produkt mladosti kot statusnega prehoda. Je nekaj prehodnega, neobvezujočega, ki naj posameznikom podeli trajne sestavine njihove osebne in socialne identitete. Prav intenzivnost, s katero se pomemben del mladih v razvitih družbah ukvarja s produkcijo artefaktov, imidžev, stilov, komunikacije, vedenja, glasbe in se identificira z vodji in vodilnimi trendi te kulture, vodi raziskovalce in teoretike v domnevo, da je mladinska kultura poglavitni dejavnik socializacije mladine in da postaja mladina nov socialni razred, ki transcendirata tradicionalne razredne oblike med meščanskim in delavskim razredom. Mladinska kultura je danes eden ključnih dejavnikov socialne konstrukcije realnosti in s tem socialnega umeščanja mladih v družbo. Vrstniške skupine mladih in množična mladinska kultura ter različne subkulture so postali socialno pomembni pojavi šele tedaj, ko je zaradi dviga standarda, večje kupne moči mladih, podaljševanja šolanja in odtegotovanja mladine redni zaposlitvi, mladini preostajalo dovolj prostega časa, ki so ga lahko porabili zase.

17. Univerzalna mladinska kultura in razrednoslojne mladinske kulture

1. Mladinska kultura je neizogiben dejavnik socialne in še zlasti ideološke konstrukcije »mladine«. Univerzalnost te kulture navidez presega meje narodov, družbenih slojev in obljublja razširitev definicije mladosti. Ne glede na te pristne elemente socialnega kriticizma,

uporništva v splošni mladinski kulturi, pa ti elementi ne morejo prebiti vnaprejšnjega horizonta, ki ga odpirajo ideološki aparati družbe, javna sredstva, blagovni trg.

2.razrednoslojne mladinske kulture: Brake ugotavlja, da subkulture ponujajo mladini delavskega razreda tisto, kar mladina srednjega razreda išče na univerzi. V njem je možno eksperimentirati z identitetami in zamislili ter tehtati možnosti za družbeno spremembo. Subkulture so uporniške in navadno nič več kot to. Začetek diskusije tiči v zgodnjih raziskavah ameriške mladine v 40-ih letih, ko so sociologi odkrili jasne razlike med mladino s koledžov in mladino z ulice, torej med srednjeslojsko in delavsko mladino. Mladost obeh je potekala močno različno, v različnih vedenjskih in kulturnih formulacijah, ki so prehajale v nasprotja med obema skupinama mladih. V 60-ih letih je cela vrsta napredno, levičarsko usmerjenih sociologov začela zagovarjati tezo o mladini kot o novem revolucionarnem razredu, ki nadomešča delavski razred. Konservativni nasprotniki študentskih gibanj pa so tedaj poudarjali razredno slojne razlike v mladini, zlasti srednje slojski izvor večine študentskih upornikov in neinteres mladih delavcev za študentski upor.

18. Tipologija mladinskokulturnih stilov (J.Zinnecker)

V raziskavi »Mladina 81« je Zinnecker predlagal naslednjo tipologijo mladinskih kulturnih stilov oz. mladinskih kultur, ki je obenem tudi hierarhija njihove avtonomnosti:

- 1.skupinske kulture navijačev
  - 2.modne stile (šminkerji, punkerji, rockerji...)
  - 3.kulture manjšin, ki imajo naravo tajnih združenj in skušajo doseči družbeno pozornost (teroristične skupine)
  - 4.politično motivirano protikulturo, ki je slabo notranje povezana
- Ta delitev je dober zgled tega, kar mislimo pod mrežo mladinske kulture v nekem okolju.

19. Mladinske kulture in obvladovanje vsakdanjega življenja mladih

Zinnecker poudarja predvsem pomen mladinskih kultur za obvladovanje vsakdanjega življenja mladih. Vrstniške kulture pomagajo mladim obvladovati določene skupne probleme socialnega delovanja. Mladi morajo npr. obvladati določene rutine, odgovarjati na dileme v odnosih med generacijami, reševati tipične naloge, ki spadajo k določeni stopnji osebnega razvoja. Le če imajo tisti, ki so v enakem razvojnem stadiju življenja možnost, da neposredno preizkusijo sebe kot sodelujoče, se ustvari gosta in na nove generacije mladih prenosljiva mladinska kultura. Socialna osnova skupne generacijske zavesti je vsakdanji socialni prostor delovanj posameznikov, v katerem mladi čutno nazorno doživljajo, da imajo drugi enake ali podobne probleme, opravljajo enake naloge, da imajo enake potrebe in vsakdanje radosti. Mladinska kultura postaja s tem bolj in manj avtonomna. Bolj zato, ker ima trajnejši, bolj splošen in bolj objektiven status. Manj avtonomna postaja, ker se zdaj neposredno zaplete v druge kulturne in politične institucije in podlega pritiskom, ki poskušajo mlade podrediti obstoječi družbi.

20. Poglavitne slabosti in skupne lastnosti mladinskih kultur

Poglavitna slabost mladinskih kultur je, da mladi nimajo v rokah strukturnih pogojev svojega ravnanja. Mladinske kulture tudi nimajo vsesplošne avtonomije in enotne udarne smeri. Mladinsko kulturo spreminjajo v bojišče tudi njene notranje konfliktne razdelitve: od razlik med kulturami, ki so deležne podpore mladih iz različnih slojev, razlik med politično nasprotnimi mladinskimi kulturami do navijačev za nasprotna moštva, različnih religioznih skupin in subkultur.

Ena opozicija je skupna vsem mladinskim kulturam. To je opozicija tradicionalnim oblikam vodilnih kultur in ideologije, oz. represivnim, paternalističnim vidikom teh kultur, kot se izraža skozi institucije, mnenja avtoritet, »veljavne« norme in vrednote. In končno v

mladinski kulturi se lahko izoblikuje posebna ideologija določene mladinske skupine, zlasti s tem, ko se v njej izoblikujejo predstave o mladosti in odraslosti in o pripadnikih te kulture ter o tistih, ki so ji tuji. Segajo od povsem spontanih, skoraj nezavednih strategij dejanskosti do teoretske formulacije pogledov, ki postajajo programi za nova družbena gibanja. Vendar prav pritisk na subkulture pomaga ohranjati subkulture, saj oživlja protestnega duha. Sili posameznike iz anonimnosti v personalno zavzetost in kolektivno solidarnostno organiziranje subkultur. Notranja meja te proizvodnje je v lastni ideološkosti tega početja, v nespregljanih iluzijah, v sprevrčanju razmerij na glavo (iluzija o moči mladine, da spremeni družbo). Ta ideološkost se ujema s pristajanjem na socialno otroštvo mladosti, na socialno odvisnost in pedagoški odnos družbenih instanc do mladih.

Mladinske kulture torej označuje stalno nihanje med regresijo v nedorasle oblike »izzivljanja«, »dajanja si duška« ter avtonomijo.

21. Mladina kot reproducent problematiziranja družbe

Družbenoekonomska vloga mladih se ni končala pri prizadevanju, da mladi čimprej dosežejo to, kar je bilo potrebno za legitimen prehod v odraslost, ampak je težila po samoreprodukciji industrijskih družb, ter težnja po reprodukciji družbenih sistemov za tolmačenje realnosti (ideologij, znanj, norm) ter sistemalegitimiranja politične strukture družbe. Specializacija in funkcionalizacija modernih družb sta povzročili, da se je prvotno otroštvo, v katerem je vzgojno in izobraževalno delovala skoraj izključno družina, »raztegnilo« daleč čez konec pubertete, kar družina ni mogla več obvladovati. Köhr in Räder poudarjata, da mladi niso le sprejemali vnaprej danih ideoloških sistemov, temveč so jih vedno tudi spreminjali in prenavljali. Individualni konflikti so postali sestavina generacijskega konflikta. V razvitih družbah so vedno obstajala različna mladinska gibanja. Za prve povojne generacije mladine do začetka 60-ih je bila značilna dokaj konformistična naravnost mladih do lastnih družb.

22. »Skeptična generacija« (H.Schelsky)

Schelsky podaja podobo globalno družbene konformne mladine in tudi mladinsko kulturno odklonskost razlaga kot poseben način prilagoditve moderni družbi, kot nujen davek družbenemu in materialnemu napredku. Sklepal je, da je bila tedanja nemška mladina (50-ta leta) v glavnem dobro integrirana v družbo in da je njen glavni interes čim prej doseganje pristojnosti odraslih. Zato je Schelsky menil, da ni potrebe po nobeni splošni politični obveznosti mladih. Ta nevtralen oz. celo skeptičen odnos mladih do politike je izraz normalne previdnosti mladih zaradi slabih izkušenj prejšnjih generacij s politiko. Za mladino naj bi bila značilna pametna zmes distance in konformizma utelešene v naraščajočem individualizmu med mladino. Ni se mogel ogniti vse bolj pogostih pojavov mladinskega prestopništva in mladinskih uporov »polmočnih«. Ti pojavi se niso ujemali s splošno podobo mladinskega konformizma, zato jih je poskušal tolmačiti kot normalne in za družbo nenevarne. To njegovemu so ti upori izraz odpora mladih proti pretiranemu konformizmu moderne družbe, proti manipuliranemu zadovoljevanju potreb modernega življenja, proti pritisku reda nasploh.

23. »Mladina v sklopu ameriške družbe (T.Parsons)

Parsons v svoji razpravi meni, da je najbolj izrazita poteza sodobne ameriške mladine združevanje v vrstniške skupine (peer groups). V njih se združujeta dve nasprotji težnji mladih: -težnja po brezpogojni neodvisnosti nasproti odraslim in odpor do nadziranja, -težnja po vse prežemajočem konformizmu z mladinskimi skupinami.

Mladinske skupine se razlikujejo od večinske družbe po posebnem »mladinskem kontekstu«. Parson je ugotavljal tudi velik avtoritarizem pri ameriški mladini. S tem je razložil splošen konformizem v odnosu do skupinskih vodij, do skupinskih norm in nagnjenost do strogih sankcij za vsak odklon. Poglavitni del raznih provokacij mladih gre pripisati

»romanticizmu«, tj. nerealističnim in idealiziranim pričakovanjem mladih o možnosti uspeha v družbi. Parsons domneva, da obstaja dvajsetletni cikel mladinskega socialnopolitičnega aktivizma in pasivizma, da se približuje obdobje aktivizma, ki bo zamenjalo trenutni prevladujoči umik vase in konsolidiranje pri mladih.

24. »Od generacije do generacije« (S.N.Eisenstadt)

Tedanje teorije so bile pretežno funkcionalistične. Njihov predmet je bila socialna integracija mladine v dano družbo.

Eisenstadt je v svoji knjigi *Od generacije do generacije* prvi postavil teorijo mladine, ki temelji na tezi o bistveni in funkcionalni vlogi mladinskih skupin in mladinske kulture za socialno integracijo mladine. Mladinske skupine je imel za dejavnik stabilnosti vsega družbenega sistema. Mladinske skupine in mladinska kultura omogočajo premostitev čedalje večjega neskladja med primarno socializacijo otrok v družino in sekundarno socializacijo. Socialne vloge, kot se jih otrok uči v družini in kasneje v šoli, so vse bolj v neskladju. Zato se mora posameznik naučiti funkcionalnega diferenciranja in nato povezovanja obeh vrst socialnih vlog, tako da se ohrani kontinuiteta družbenega sistema. Prav mladinske skupine, ki združujejo člane sorodne starosti omogočajo to povezovanje, dajejo posameznikom emocionalni gotovost, toda tudi posplošene vedenjske vzorce: vrednote in norme. Skupine se vzdržujejo z usmeritvijo k skupnim problemom in potrebam svojih članov. V mladinskih skupinah je najpomembnejša stvar imidž določenih starostnih stopenj. Kritike: -Griese ugotavlja, da ta teorija ne dopušča, da bi mladina sama postala družbeni problem, ampak da mladina rešuje družbene probleme.

25. Tenbruckovo pojmovanje mladine

Tudi njegova teorija je poudarjala vlogo mladinskih skupin in mladinske kulture pri zapolnjevanju praznine med družinskim podsistemom in drugimi institucijami. Vendar ta ne izhaja iz bioloških meril mladosti. Vključevanje mladih v družbo razume kot konfliktni proces, ne kot prilagajanje družbi. Temeljna naloga mladinskih skupin in mladinske subkulture je, da natančno reproducira in posreduje temeljni družbeni odnos (delitev dela in spolnih vlog). Zato omogoča neke vrste »nadsocializacijo«, ki usposobi posameznika za spretno komuniciranje in izvajanje socialnih vlog odraslih. Niti družina niti druge institucije ne izvajajo dovolj reda v potrebnih notranjih strukturah osebnosti. Zaradi tega je Tenbruck pesimističen do bodočega razvoja mladine in družbe. Mladinska kultura po njegovem vodi do regresije v osebnotnem razvoju mladih do »neskončne pubertete«, iz katere se posameznik ne more več izviti. Kritika: -poudarjajo zlasti iluzornost koncepta nadrazredne, nadlokalne, nadsocialne mladinske kulture v industrializiranih deželah ter koncept avtonomnosti te kulture.

26. Osnovne značilnosti oblikovanja socialistične mladine II. Jugoslavije

Predstave in pojmovanja o mladini in mladosti v jugoslovanski družbi po II. svetovni vojni je bila od vsega začetka podrejena ideološkim zastavitvam, ki jih je prinesla s seboj graditev socializma. To pojmovanje je bilo eden najpomembnejših členov ideološke konstrukcije mladine in prizadevanj družbenih dejavnikov, da bi mladi množično, ne glede na razlike v socialnem izvoru, kulturi, narodnosti, spolu, letih sprejeli določno ideološko podobo o sebi kot »mladincih« in s tem svojo družbeno vlogo v sistemu. Med najmočnejšimi argumenti, s katerimi so tedaj poskušali motivirati mlade za delovne napore in za identifikacijo s sistemom, je bil ravno argument, da mladi s svojim intenzivnim sodelovanjem pri obnovi in pri napredku dežele neposredno nadaljujejo revolucijo in da predvsem sebi gradijo boljšo bodočnost. Ideal mladincev je bila oseba, povsem predana interesom ljudstva in partije, socialističnemu patriotizmu, ljubezni do resnice, doslednemu internacionalizmu, disciplini in

kolektivnemu duhu, oseba, ki ima nov odnos do dela in ljudske imovine in je pripravljena na premostitev vseh ovir. Slavilo se je učenje kot prva naloga mladine. Poudarjala se je odgovornost mladinske organizacije za pravilno družbenopolitično naravnost komunistov, ki »bedijo« nad mladino. Po propadu informbirojevske blokade, s porastom standarda sta se začela množiti tudi individualizem mladih in odtujevanje delov mladine političnim organizacijam in političnim vplivom nasploh. Okrepijo se prvotne skromne oblike družboslovnega proučevanja mladine v Jugoslaviji, **Andjelka Milić** navaja v svoji knjigi *Zagonetka mladine*, da so prevladovali trije pristopi k problemu mladine:- zahteve po tem, da se družba bolj odpre mladim, da prisluhne njihovim interesom,-gre za induktivno potrjevanje ideoloških etiket o mladini kot naprednem delu družbe,-kritičen pristop, proučevanje izražanja kritične zavesti mladih.

27. Teoretske refleksije študentskega gibanja '68 (Habermas, Marcuse, Rosenmayr, Loch, Braun)

Leto 1968 in kasnejša leta, ko so izbruhnili mladinski in študentski protesti so bila šok za družbo in družboslovno znanost. Njihova radikalnost je izhajala iz povsem posebne družbene in socializacijske privilegiranosti, ki se je subjektivno preobrazila v protest proti zastarelim vrednotam, stilom življenja, tabujem, proti storilnostni delovni morali, nadomestnim zadovoljstvom. **Habermas** pravi, da so študentje kot mladina že sicer marginalizirana družbena skupina »še ne odraslih«, a zaradi posebnega položaja vendarle privilegirani. **Marcuse** meni, da je privilegiran družbeni položaj študentom omogočil eksperimentiranje z novimi oblikami zavesti in razvoj novih potreb, ki so zdaleč presegle okvire »enodimenzionalne« potrošniške družbe. To pa je ravno nasprotno mnenju **Theodorja Roszaka**, ki je trdil, da gre pri študentskem gibanju za oblikovanje »protikulture«, kjer prevladuje težnja po »psihologiziranju politike«. Mladi tako ostajajo dlje socialno-ekonomsko odvisni čeprav vedno bolj izobraženi in delovno usposobljeni. So težnje, da enakopravno sodelujejo z odraslimi v družbenih odločitvah, da so priznani kot enakopravni sociopolitični dejavniki. Po mnenju **Rosenmayra** so nekateri študentje prenesli v javnost že prej obstoječe notranje diferenciranje od družbe, »notranji protest in emigracijsko držo staršev«. Tako je po mnenju Rosenmayrja za mladinske proteste iz poznih 60-ih let značilno troje: 1. Mladina kritizira celotno družbo, njene institucije, ki se morajo spremeniti na odločilnih točkah, 2. Mladi hočejo doseči maksimalno razširitev dostopa mladih do soodločanja in soodločanja družbe., 3. V ospredju so politični cilji, ki se le sekundarno nanašajo na vprašanja izobraževanja.

Podobno kot Rosenmayr je razlagal študentske upore tudi **Werner Loch**. Mladi želijo bolj vplivati na odločanje in pritiskajo na prerazporeditev družbene moči in odgovornosti v njihovo dobro. Hočejo ostati mladi. Tej obliki generacijskega konflikta pravi Loch »statusnocentralen« generacijski konflikt. Tudi **Braun** ugotavlja velik pomen študentskega gibanja za spremembo potreb in vrednot ter načinov druženja in komuniciranja med ljudmi. Francoski študentje so sicer dosegli množično udeležbo drugih slojev. V socialističnih deželah je šlo za druge spore in potrebe kot na Zahodu, vendar so bili tudi tam študentje znanilci splošnega družbenega nezadovoljstva. Vendar tudi tu ne moremo govoriti le o pozitivni družbeni vlogi študentskih protestov.

DRUGA TEMA

1. Prehodnost mladosti

Mladost je prehod, tranzicija, na več načinov. Najprej in nasploh je biografski prehod od otroštva k odraslosti. Ta prehod povzema v sebi več drugih pomembnih prehodov: -prehod iz disperzne zavesti posameznika k zgrajeni podobi o sebi in svojem mestu v družbi, -prehod od omejenega spektra socialnih vlog otroka in mladostnika h kompleksnim socialnim vlogam odraslega človeka, -prehod od šolskih dejavnosti in pretežno porabniško in prostočasno usmerjenih dejavnosti k svetu dela in zaposlitve, -prehod od ekonomske odvisnosti od drugih k ekonomski neodvisnosti, -prehod od pretežnega sprejemanja znanja in informacij k njihovi uporabi. To so najpomembnejši prehodi, ki pomenijo obenem biografski, socio-psihični in generacijski, predvsem pa statusni premik. Pomembna komponenta je tudi socialna promocija. Od mladega človeka se pričakuje, da bo vsaj dosegel, če ne presegel socialni status, kakršnega so imeli starši. V sodobnih družbah poznamo predvsem tri odločilne dimenzije oz. kriterije odraslosti: -ekonomska neodvisnost -lastna družina -kompetentnost v javnosti. Nedoločena meja med mladostjo in odraslostjo ter njunih vsebin je povezana s čedalje večjo individualizacijo mladosti in življenjskih stilov nasploh.

2. Mladost kot socialni moratorij

Osnovni predpogoj modernizacije mladine je prehod iz povsem industrijskih družb v družbe uslug, storitev in konzuma. Mladost kot prehodno obdobje k odraslosti se v modernih družbah pojavi najprej kot institucija uvajanja v odraslo družbo. To je prehodni psihosocialni moratorij. To je le eden od različnih moratorijev, ki jih lahko preživlja posameznik v svojem življenju. Vsak od teh predstavlja začasen odlog katere od obremenitev posebnih ali socialnih obveznosti. (Izraz »mladinski moratorij« izhaja od **Eriksona**, ki je z njim označil obdobje, ki je osvobojeno neposrednega nadzora staršev oz. odraslih ljudi. V tem obdobju mladostnik »eksperimentira« z različnimi izkušnjami, socialnimi vlogami in išče prostor zase v družbi. Pod vplivom nadaljnje modernizacije družbe se postopoma razvije nov tip mladosti, ki ima poudarek na izobraževanju in samooblikovanju mladega človeka- izobraževalni moratorij. Institucionaliziranje moratorija se odvija v treh smereh: 1. Mladost je življenjski moratorij, 2. Mladina se izoblikuje kot moratorijska socialna skupina v odnosu do drugih skupin, 3. V okviru institucije mladosti se razvijajo značilni življenjski stili. Mladostniški moratorij lahko v modernih družbah delimo v dve glavni obliki: - prehodni moratorij, -izobraževalni moratorij. Glavne razlike med obema so vidne v štirih dimenzijah: -trajanje, začetek in konec moratorija, -institucije, ki skušajo nadzorovati mladost, -odnos med generacijami, -stopnja relativne kulturne samostojnosti.

3. Prehodni moratorij mladosti

Prehodni moratorij je časovno omejen in vsebinsko zožen moratorij, kjer gre za krajše obdobje uvajanja v odraslost. Mladostniki imajo status »novincev«, prehod v odraslost pa morajo potrditi odrasli in njihove institucije. Poglavitne institucije kontrole so družina staršev, delo in okolje, način kontrole je neposreden, oseben in napet. Odnos med generacijami je predvsem postfigurativen (učenje mlajših od starejših generacij), le delno kofigurativen (medsebojno učenje), zato sta glavni socializacijski instituciji šola in družina. Prevladujejo tradicionalni mladinski »obredi«. Prehodni moratorij je razmeroma kratko vmesno obdobje mladosti na poti k odraslosti in ima majhno kulturno težo. Vse delovanje mladostnika je podrejeno k čimprejšnjemu prehodu v odraslost. Mladostnik je podvržen neposrednemu nadzoru staršev in drugih avtoritet. Mladost predstavlja tu vstopno fazo v poklicni in družinski potek sveta odraslih, zato se mladostnik tudi ne diferencira od tega sveta. Sprejema ga kot poglavitno normo in cilj mladosti.

Razlike med prehodnim in izobraževalnim moratorijem

4. Izobraževalni moratorij sodobne mladosti

Izobraževalni moratorij je časovno razširjen in vsebinsko bogat moratorij, kjer imajo mladi čas za oblikovanje svoje osebnosti, interesov in potreb, lastnega življenjskega poteka. Poglavitne socializacijske institucije so bolj zahtevne izobraževalne institucije, vrstniki in trg za mlade. Stopnja mladinske kulturne avtonomije je visoka. Ideal tipsko rečeno, izobraževalni moratorij zaznamuje daljše življenjsko obdobje omejenih zadolžitvev (in razdolžitvev) glede na področja dela, družine in javnosti. V središču izobraževalnega moratorija stoji diferenciran sistem izobraževanja in šolanja. Izobraževanje lahko traja od enega do dveh desetletij in v tem času si mladi lahko naberejo veliko avtonomnosti in raznolikih izkušenj v oblikovanju socialnih vlog in socialnih odnosov. Pridobijo si skoraj vse kompetence odraslih. Poleg šolanja delujejo v tej smeri se mladinski trg in množični mediji. Izobraževalni moratorij vključuje poleg izobraževanja v posebnih institucijah tudi razne zunajšolske, prostočasne dejavnosti, ter preizkušanje partnerstva in seksualnosti. Pomeni pa tudi zunajšolske kariere mladih (v svetu popularne glasbe, športa, industrije zabave). Izobraževalni moratorij je ciljno-namensko usmerjen: mladi si v njem pridobivajo znanje in izobraževalne dosežke, pa tudi dosežke na področju mladinske kulture. Pomembna značilnost izobraževalnega moratorija je pomikanje meja med otroštvom in mladostjo v vedno zgodnejša leta in na drugi strani pomikanje meja med mladostjo in odraslostjo v vedno bolj pozna leta. Doživljanje in izoblikovanje izobraževalnega moratorija ni omejeno na privilegirane sloje mladih, temveč odnese s seboj tudi mlade iz nižjih socialnih slojev.

5. Selektivni moratorij mladih

Mladina v nekdanjih evropskih socialističnih družbah je preživljala mladost pod dvakratnim stresom zgodovinskega zaostajanja za razvojem mladine v zahodnem svetu zaradi splošnega zaostanka v modernizaciji v večini teh družb in zaradi specifičnih lastnosti "zaprte družbe", kot se je razvijala v času socializma. **Gerschenkron** pojmuje selektivno modernizacijo za rezultat gospodarskega zaostajanja v zgodovinski perspektivi. Zato je tudi razvoj mladostniškega moratorija sledil temu modelu modernizacije, bil je primer selektivnega moratorija. **Zinnecker** poudarja predvsem naslednje značilnosti selektivne modernizacije: Slabo razvita ekonomska infrastruktura, Modernizacijo vodijo institucije oblasti, Selektivno modernizacijo spremljajo gospodarske in družbene ideologije poslanstva. Tem posebnostim selektivne družbene modernizacije naj bi ustrezale naslednje značilnosti selektivnega mladinskega moratorija v vzhodnoevropskih socialističnih državah: Enostransko poudarjanje poklicne usmerjenosti v mladosti. V vzhodnoevropskih državah je ostalo obdobje šolanja, izobraževanja razmeroma izoliran dogodek, Družinsko usmerjena mladost in zgodnejše Primerjava različnih oblik moratorije

6. »Fokusna teorija adolescence« (Coleman)

Colemanova fokusna teorija adolescence opozarja na časovno zaporednost posameznih problemskih sklopov, s katerimi se soočajo adolescenti. Adolescenti lahko po njegovem mnenju uspešno in razmeroma mirno prenesejo vse krize in konflikte, ker jih ne razrešujejo sočasno. Za Colemanovo teorijo je bistvena teza, da je adolescent aktiven agens v svojem razvoju, da je institucija lastne socializacije. Po tem se tudi loči razvoj v adolescenci od razvoja v otroštvu. Adolescent upravlja z lastno socializacijo oz. s tranzicijami tako, da po možnosti rešuje vedno le posamezen fokusni problem. Raziskave na katere se je opiral Coleman kažejo, da se od 11 do 13 leta pri adolescentih zgostijo problemi povezani s spolnostjo, od 13. do 15. leta pridejo na vrsto problemi z vrstniki, od 15. do 17. leta pa konflikti z avtoritetami. Po Colemanu uspešno obvladanje ene razvojne naloge ni nujni

predpogoj za reševanje naslednje, zato lahko posameznik kak zaostanek ali neuspeh v reševanju problemov nadomesti pozneje. Do izraznih kriz prihaja po Colemanu tam, kjer se več razvojnih nalog zgosti v istem časovnem obdobju, tako, da posameznik ni sposoben razviti uspešnih strategij za reševanje vseh nakopičenih problemov. Socialna okolica nalaga adolescentu vrsto razvojnih nalog, ki jih mora rešiti, če naj se prebije v naslednjo fazo odraščanja on končno do odraslosti. Do stresnih izkušenj v adolescenci prihaja zato, ker adolescent na eni strani nima dovolj podpore referenčnih socialnih skupin pri reševanju razvojnih nalog, po drugi strani pa mu še ni omogočeno niti dopuščeno, da bi se enakopravno z odraslimi udeleževal v družbi.

7. Predelava socialne realnosti v adolescenci

Ta model ima adolescenta za produktivnega predelovalca in producenta realnosti na treh ravneh: na ravni intraindividualne, na ravni interindividualne, na ravni nadindividualne, družbene realnosti. To so obenem tudi tri ravni socializacije. Na ravni osebnostnega razvoja lahko ugotovimo, da razvoj duševnih in fizičnih sposobnosti, emocij in afektov sledi svoji logiki, torej procesu zorenja. Na medosebni ravni gre za razmere v neposrednem fizičnem in socialnem okolju, za medosebne odnose v okolju posameznika. Na družbeni ravni socializacijskega procesa gre za vplive tistih institucij, ki služijo neposredno vzgoji in izobraževanju mladih. Delovne organizacije, politične in religiozne institucije in množični mediji dopolnjujejo, prekrivajo in korigirajo vplive vzgojno-izobraževalnih agensov. Odgovor mladih na razvojne naloge v adolescenci je predelovanje realnosti. Tu gre lahko za zunanje posege v svet okrog sebe, simbolne učinke, duševne učinke oz. za predelovanje notranje realnosti posameznika. Produktivno predelovanje realnosti mladim omogoča, da premagujejo krize in strese, ter da se znajdejo znotraj protislovnih zahtev različnih socializacijskih agensov. Manj ko je produktivno predelovanje realnosti, bolj se mladi izpostavljajo tveganju kriz in konfliktov ter padajo v razne regresije.

8. Značilni odgovori mladih na lastno življenjsko situacijo v sodobni družbi (po Hurrelmannu)

Hurrelmann je opozoril na 3 značilne odgovore mladih na lastne življenjske situacije v sodobni družbi: 1. Odgovori mladinskih subkultur, ki predstavljajo različico produktivnega predelovanja realnosti. Njihovo zaznavanje situacije je neločljivo povezano z njihovim vedenjskim stilom. Je zaznavanje ob ironiziranju in sprevačanju porabniških vrednot in storilnostno usmerjene družbe odraslih. Mladinske skupine tega tipa so učinkovite prav zato, ker se ne identificirajo z uveljavljenimi normami. 2. Druga vrsta odgovora je prav nasprotna, »tiha« in kolikor se da brezkonfliktna integracija v družbo ob hkratni zavesti, da obstaja veliko neskladje med realnostjo in proklamiranimi vrednotami. Tu leži nevarnost zatekanja v nadomestke gotovosti (religiozne vrste). 3. Tretji primer nudijo mladi, ki nihajo med poskusom časovno omejenih zasnutkov svoje identitete in brezpogojnega prilagajanja ali celo okrepitve vnaprej danih družbenih standardov, predsodkov in mentalitet. (skupine nogometnih navijačev). Kljub temu se zdijo takšni pobegi nujni, da bi ti mladi ostali sposobni za delovanje v vsakdanjem življenju. Smisel situacije odkrivajo zato, da bi preživeli čas od ene do druge tekme, ne pa da bi odkrivali nove življenjske perspektive. Navedene tri skupine mladih predstavljajo tri precej različne mladostniške modalitete predelovanja realnosti: -simbolno predelavo stvarnosti v njeno nasprotje in ironiziranje stvarnosti, -konformno prilagajanje stvarnosti ob zavesti o izgubi globalne družbene perspektive, -začasen izstop iz vsakdana v iluzorno skupnost, kar jim pomaga prebiti ostali čas.

9. Življenjski svet mladih: vrstniška kultura mladih

V zahodnem družboslovju so se prve ugotovitve o nastajanju specifičnih mladinskih svetov pojavile v 50-ih letih, v času prvih »mladinskih nemirov«, vznemirjanja javnosti zaradi kršenja družbenih pravil in splošnega nespoštovanja »utrjenih« vedenjskih norm. Šele dela sociologov iz konca 50-ih so preusmerila ta mišljenja v bolj konstruktivno smer. Skupna teza teh avtorjev je bila, da se je v mladih generacijah izoblikovala specifična vrstniška skupinska pripadnost, vrstniška kultura mladih, ki sega čez razlike med družbenimi razredi in matičnimi kulturami in ki vse bolj prevzema iz rok družine in šole tudi socializacijske funkcije. **Coleman** je s svojo raziskavo leta 1958 podal dokaz za vse, ki so zagovarjali obstoj avtonomne mladinske (sub)kulture. Takrat je ugotavljal obstoj specifične kulture najstnikov. Mladinske kulture konca 60-ih in 70-ih let so bile veliko bolj raznovrstne v vedenjskih vzorcih in usmeritvah kot skupine mladih iz 50-ih let. Vedenjski vzorci mladih so se nanašali na: -stile oblačenja, -oblike uživanja v prostem času, - zavračanje običajnih norm vedenja, -nov odnos do erotike, religije, drog, politične dejavnosti. Rock glasba, hipijevska kultura, skupine športnih navijačev, kulture uživalcev mamil, nova levica, študentska kultura, religiozne sekte in mnogo drugega se je prištevalo k mladinskim kulturam.

10. Mladinska kultura – subkultura – kontrakultura?

Zaradi pogoste nagnjenosti k »ilegalnim« dejavnostim in manjšinskega značaja mnogih mladinskih kultur govorijo razni teoretiki o mladinskih subkulturah., zaradi njihovega nasprotovanja dominantni meščanski kulturi pa je bil ponekod v uporabi termin kontrakultura. Mladinska kultura naj bi predstavljala komercialno dostopno in nezahtevno vsakdanjo zabavo večine mladih vseh družbenih slojev. Subkultura naj bi zajemala mladinske kulture delavskega razreda, nižjih družbenih slojev in marginalnih skupin. Kontrakultura naj bi zajemala gibanja mladih iz srednjih slojev, ki so se upirala dominantni meščanski kulturi, porabništvu, naivni veri v napredek, tehnologijo, razumnost trga. Zato je najbrž bolj utemeljeno govoriti o mladinskih kulturnih in življenjskih stilih kot o izgrajenih sistemih vrednot in kulturnih dobrin.

11. Stil

1. Javni skupinski stili: Presegajo nacionalne, slojne in razredne ter generacijske meje, ker si jih včasih prilastijo tudi generacije odraslih. Govor o »skupinskih stilih« pa pomeni, da ne gre za posamezne skupine mladih in njihovo vedenje, temveč za vzorce vedenja, imidža, govora, ki si jih lahko prilastijo medsebojno zelo različne skupine mladih. Komunikacijski pretoki, ki omogočajo takšne prenose in posplošitve, so največkrat avdiovizualni mediji, zlasti specifični mladinski mediji in mladinski trg. Pomemben ni izvor stila, temveč njegov učinek na vrstnike.
2. **Hedbidge** je v svojih analizah opozoril na specifično kreativnost v oblikovanju stilov. Naslonil se je na strukturalistično estetiko in od tam prenesel termin in pojem »brkljarije« na razlago subkulturnih stilov. Gre za navidez kaotično mešanje različnih stilnih elementov v novo, za dominantno kulturo nenavadno in izzivalno povezavo. Oblikovanje javnih skupinskih mladinskih stilov je proizvedlo pomembno točko odpora mladinskih kultur proti pritiskom trga, komercializacije ipd. Oblikovanje novih stilov predstavlja ravno nasprotno strategijo, namreč manipuliranje s trgom, z blagom, ki je mladim na voljo. Večino materiala za nastanek subkulturnih stilov je nudila mladim standardizirana mladinska kultura sama.

12. Scena

Scene ob "iznajdbi" javnih skupinskih stilov pomenijo nadaljnji korak v formiranju osamosvojenega življenjskega sveta mladih. Pomenijo socialne prostore mladih, kjer se oblikujejo in potrjujejo življenjski stili posameznikov in skupinski stili mladih. Scene se navadno oblikujejo okrog katere od ključnih dejavnosti mladih v prostem času. So javna zbirališča mladih, kjer so po možnosti vsi prisotni tudi aktivni udeleženci dogajanja. Pogost

zametek novega stila je na primer tedaj, ko se okrog neke referenčne osebe zbere skupina njenih oboževalcev, ki začnejo posnemati njen vedenjski stil, stil oblačenja, komuniciranja. Pomembno je, da ne gre le za zunanje posnemanje, temveč za rojevanje nekega življenjskega stila, ki prežema vse "oboževalce". Scene, kjer se rojevajo življenjski stili, figurirajo kot nove, realne ali imaginarne referenčne skupine. Njihova sporočila se nato prek medijev prenesejo navzven in tako razširijo med mladino.

13. Individualizacija življenjskih potekov

Zaradi številnih dejavnikov, ki so delovali na razvoj mladine v razvitih družbah, zlasti pa zaradi vse bolj univerzalnih in vseživljenjskih učno-izobraževalnih procesov, ki zajemajo v tendenci vse generacije ljudi, ter zaradi drugačnih zahtev trga, postaja potreba po starostnem segmentiranju družbe na mlade in odrasle v zadnjem času vse manj aktualna. Ta proces torej v tendenci odpravlja mladino in mladost, toda paradoksalno na način, da nekatero pomembno značilnost razširja na vse generacije in na vse življenje. Med temi je na prvem mestu potreba po nenehnem izobraževanju, samooblikovanju, po nenehnem redefiniranju svoje identitete in oblikovanju lastnega življenjskega stila. Danes si jih mora v tendenci prisvojiti vsakdo, ki želi biti uspešen v modernih družbah. Mladinske (sub)kulture naj bi se izčrpale, in sicer zaradi naslednjih razlogov: 1. Pojem subkulture sugerira, da gre za sisteme, ki ležijo "pod" določeno (domnevno) splošno sprejeto »elitno« kulturo. 2. "Subkultura" izziva nezaželene asociacije in briše razliko med primarnimi, "avtentičnimi subkulturami in modnimi kulturami, ki so posredovane s pomočjo kulturne industrije in trga. 3. Obstoječih mladinskih stilnih oblik ni mogoče natančno prostorsko ali socialno niti politično lokalizirati. V mladinskih scenah so medosebni stiki intimni in intenzivni, vendar niso trajni. Zato trenutno uspešne scene hitro zastarevajo in nadomeščajo jih nove, bolj aktualne, času primernejše scene. Edina stabilnost je stalnost nenehnega spreminjanja.

14. Prevladujoča stilno-scenska okolja mladih

Bolj kot o specifičnih mladinskih (sub)kulturah je dandanes upravičeno govoriti o poglavitnih stilno-scenskih okoljih mladih, ki predstavljajo "odzive» na pritisk k individualizaciji življenjskih stilov in s tem pritisk k individualiziranju družbenih problemov. 1. Telesnost in akcijo poudarjajoče mladinske scene. Te scene lahko opišemo s fizičnimi oznakami. Svoje življenje usmerjajo proti sovražnemu svetu odraslih. Lastnosti skupine so trdno članstvo, vsakdanje srečevanje članov, močan občutek pripadnosti in pojavljanje skupine v javnosti. Ti mladostniki zgodaj zapustijo šolo. Dekleta so v tej kulturi izrazito podrejena. 2. Alternativne mladinske scene. Alternativni mladostniki se v nasprotju s prejšnjo skupino odlikujejo po prepoznavnih konceptih in programih. Če za prve velja moto "življenje je boj", gre pri drugih za iskanje "pravega" življenja: fantazije in utopije, iskanje naravnih, enostavnih življenjskih oblik, solidarnosti, kooperacije, strategije preživetja. V tej sceni so dekleta in fantje praviloma enakopravni. 3. Religiozno-spiritualne mladinske scene. Tu gre za duhovno-religiozna ali okultno-magična gibanja, ki obljublajo varnost, harmonijo, srečo. Gre za določen-notranji umik, osebno transformacijo. Pri tem se lahko v skupini razvije zelo rigidna kontrola. Značilno je zavračanje medijev. 4. Manieristično - postmodernistična mladinska scena. Ta scena je prepoznavna prek zunanjih znakov; obleke, frizure, modni dodatki, žargon. To so mladi, urbani, podjetni povzpetneži oz. yuppiji. So komunikativni, ambiciozni, iz življenja hočejo potegniti najboljše. 5. Institucionalno integrirane scene. Za mlade iz te scene je značilen tradicionalen in od odraslih komaj kaj različen vzorec vrednostnih, življenjskih in delovnih vzorcev in orientacij. Vezi z družino so harmonične in brezkonfliktne, tudi šolo doživljajo neproblemsko. Ta velika, pa tudi heterogena skupina nekomplikiranih, nevpadljivih in neizrazitih mladih teži k varnosti in ima razmeroma jasne predstave o poznejšem življenjskem poteku in poklicni usmerjenosti.

15. Skupne značilnosti mladinskih kultur

Socializacija v lastni režiji: Pomembne se nam zdijo predvsem naslednje značilnosti mladinskih kultur: Orientacija mladih k svojim vrstnikom kot glavnim komunikacijskim partnerjem, Duševna vezanost mladih na svoje vrstnike, Težnja k avtonomiji, Ustvarjanje lastnega komunikacijskega in medijskega prostora mladih, Močan interes in simpatija do marginalnih skupin in manjšin. Lahko govorimo o relativni samostojnosti mladinskih (sub)kultur, ki so neodvisne od drugih "konkurentov" na področju oblikovanja prostega časa mladih, ne pa tudi od vseh institucij in socializacijskih dejavnikov, ki delujejo na mladino.

16. Industrijska in postindustrijska individualizacija

Individualizacija-proces prestrukturiranja in dinamiziranja življenjskih procesov in je tako ambivalenten kot družbe v katerih obstaja.-to pomeni, da je izziv in tveganje za posameznike. »Industrijska" modernizacija nam pomeni prvo obdobje modernizacije, obeleženo z nastankom in ekstenzivnim širjenjem industrije, tržno-blagovnih odnosov, konfliktov med delom in kapitalom. »Poindustrijska« modernizacija nam pomeni novo obdobje modernizacije, ki razvija gospodarstvo v skladu k ekološkimi resursi in omejitvami, gradi na sinergetskem povezovanju znanja, informacij, dela in človekovih potreb, tako, da se ohranja visoka kakovost življenja in ravnotežje v okolju. Njena vodila so znanje, informiranost, kultura bivanja, preseganje socialnih, kulturnih razrednih, spolnih in drugih omejitev, usmerjenost k posamezniku ter visoka fleksibilnost obnašanja in registriranja na vseh nivojih družbe, od posameznika do državnih in naddržavnih institucij.

17. Strukturne spremembe v razmerju moči med mladostjo in odraslostjo (P. Bourdieu)

Bourdieu je uvedel nove razlike med izvori kapitala, ki služijo temu, da določena družbena skupina potrdi ali pa spremeni svoje mesto v socialnem in kulturnem prostoru. Razlikoval je med ekonomskim, socialnim, kulturnim kapitalom. Ekonomski zajema tradicionalni kapital v obliki proizvodnih sredstev, finančnih virov in institucij, ki obvladujejo gospodarstvo. Kulturni kapital pomeni možnost poseganja v izbrano kulturno bogastvo družbe in izobrazbeni potencial ljudi. Socialni kapital pa označuje možnosti mobiliziranja drugih socialnih struktur in skupin za cilje in namere posameznikov ali posameznih skupin. Loči tri osnovne razrede:-kapitalsko močnejši, -srednji, -kapitalsko slabotni razred. **Zinnecker** uporabi njegovo ugotovitev o relativni večji družbeni teži kulturnega kapitala za razlago povečane družbene vloge in družbenega vpliva mladine v sodobnih razvitih družbah. Tranzicija mladine iz industrijske v postindustrijsko moderno je povzročila, da je mladina postala ena od nosilnih skupin kulturnega kapitala sodobnih družb. Višje vrednotenje mladosti in mladine kot družbene skupine je torej mogoče razlagati kot posledico te prerazdelitve med družbenimi kapitali, saj je ravno mladina bistveno navezana na proces reprodukcije in prisvajanje kulturnega kapitala modernih družb. Vedno daljša izolacija mladine od proizvodne sfere in s tem od virov ekonomskega kapitala zopet slabi družbeno moč mladih. Temu premiku mladine v smeri kulturnega kapitala ustrezajo tudi današnja prevladujoča pojmovanja mladosti in ideologije, povezane z njimi: mladost kot politično-kulturni moratorij, mladost kot izobraževalni potek in mladost kot komercialna mladinska kultura oz. kot subkulturni mladinski stil. Podaljševanje mladosti daje mladim različnih družbenih slojev možnost in čas za preskušanje različnih opcij, za premislek in pogovor o zaželenih in nezaželenih, možnih in zaprtih položajih v družbene prostoru odraslih. To stanje najbolj ustreza podobi mladosti kot socio-kulturnega moratorija, kot prostora socialnega in biografskega eksperimentiranja mladih.

18. Rizičnost individualizacije mladih

Dosedanje ugotovitve o individualizaciji mladosti globalno gledano napovedujejo pozitiven prehod izobraževalno usmerjene mladosti v individualizirano odraslost. Pa proces pa ima še drugo plat: različne individualne življenjske poti posameznikov v razvitih družbah so zavarovane z različnimi ukrepi in strukturami socialne države zoper nezaposlenost in ekonomsko negotovost.. Velik del tega, kar se nam zdi dosežek individualizacije, je potemtakem reakcija družbe in mladih na vedno manjše zaposlitvene možnosti mladih, ne pa emancipacija. Dvojnost med videzom neodvisnosti in individualnosti ter prikrito odvisnostjo od družbe proizvaja odvisne in nezrele posameznike. Drug vzrok za pojav odvisnih in nezrelih posameznikov je porabniško usmerjena socializacija mladih, kjer prevladujejo dejanja recepcije, použivanja materialnega in duhovnega blaga ter dejanja refleksije. Ločitev sveta mladosti od sveta dela in porabniško usmerjena socializacija sicer brani mlade pred hitrimi frustracijami zaradi nejasne prihodnosti, vendar pa teh frustracij ne odpravljata. En izhod je dodatno šolanje in izobraževanje že v času rednega študija, toda to je mogoče le pri mladih iz boljše situiranih družin. Tako se znova uveljavlja regresivna vrsta socialne selekcije. Pritisk dodatnega in posebnega šolanja ustvarja pretežno karieriste, ki se že zgodaj naučijo uveljavljati na račun drugih.

Dejstvo, da se mladost posameznika podaljšuje v pozna dvajseta leta lahko pojasnimo tudi tako, da moderna družba potrebuje več časa in prostora za mladost kot predpripravo za polno življenje posameznika v vseh družbenih sferah.

19. Družbene okoliščine, ki oblikujejo odraščanja bodočih mladinskih »generacij«.

Predvidevanja za prihodnje se gradijo na naslednjih predpostavkah razvoja evropskih družb:

-da imajo evropske države razvito množično porabo, -da so evropske države prihodnosti storitvene družbe, -da se bo obseg dela, ki ga poznamo pod oznako mezdno delo zmanjševal, -prva značilnost sprememb otroštva in mladosti v teh razmerah je in bo rastoč pritisk na mlade, da si pridobijo čim več in čim višjo izobrazbo, -poleg šolskih izobraževalnih spričeval in naslovov ponuja družba storitev tudi vzporeden sistem formalnih in neformalnih priznanj Konkurenca za kariero in naslove, priznanja, spričevala vpliva in bo vplivala na podaljševanje mladosti. Življenjski stil skupin z močnim kulturnim kapitalom lahko označimo kot kulturalizem. Kulturalizem v otroštvu in mladosti pomeni, da se otroke že zgodaj vzgaja v spoštovanju do estetskih vrednot in umetniških dosežkov, da se v njih zbuja fantazijo, igro, estetski čut, vzgaja njihove različne talente.

Kriza zaposlitvene družbe in fleksibilna podzaposlitev mladih

V prihodnosti se bo kriza zaposlovanja nadaljevala. Vedno bolj zožen obseg dela za zaslužek bo najbolj prizadel mlade. To ne pomeni, da bo mladost ostala brez stika s svetom dela, ampak, da se bo v mladosti najprej začel uveljavljati sistem fleksibilne podzaposlenosti, ki se oblikuje na robu uradnega sistema polne zaposlitve. Med prihajajočo generacijo pa lahko pričakujemo tudi odsotnost vrednot, povezanih z delom.

Šolanje znotraj in zunaj šole

Prav tako bodo izgubljali pomen formalni zaključki teh šol in nazivi, ki jih podeljujejo mladim. Zato pa se bo krepila ponudba in trg neformalnih izobraževalnih ponudb in zunajšolskih učnih dejavnosti: glasbene šole, slikarske šole, računalniško izobraževanje, obiskovanje različnih tečajev, kurzov predavanj, delavnic itd.

Tržna kontrola mladostnikov

Namesto-kontrolnih sistemov družine in šole se uveljavljajo in se bodo še okrepile nove oblike socialne kontrole mladih, zlasti kontrola skozi porabo, institucije prostega časa in kulturne industrije.

Spremenjena retorika otroštva in mladosti

Dejavnosti mladinske kulture tako hitro postajajo domena prihodnje otroške kulture. Seveda temu vzporedno ustreza težnja po čimprejšnjem koncu otroštva in prehodu v mladost. Otroke in mlade družba sili, da že zgodaj odločajo o svojem "življenju, da sprejemajo daljnosežne življenjske odločitve, na primer o izobrazbenih poteh.

Rastoči pomen imaginarnega

S tem, ko se otroštvo in mladost osvobajata tradicionalnih ureditev in vezi, se pojavlja presežek zaželenega in možnega v tem, kaj lahko posameznik stori v svojem življenju in kaj se utegne družbeno realizirati. Mladi projicirajo utopične perspektive ali negativne, apokaliptične strahove nase, na svoj življenjski potek in na družbeno prihodnost.

Novo ravnotežje moči med generacijama

Status odraslosti se ne bo več oblikoval z ekonomsko neodvisnostjo ali osnovanjem lastne družine, temveč s kompetenco posameznika v kulturni, politični in porabniški sferi.

Otroci in mladostniki postajajo "luksuzno blago", redka dobrina. Toda to je le kvantitativna stran medalje. Kvalitativna stran pa pokaže nasprotno podobo.

Mladi s podaljševanjem mladosti pravzaprav kompenzirajo manjšo zastopanost v družbi. Na mnogih življenjskih področjih so mladi že mnenjski vodje ali pomembni nosilci novosti. Vedno bolj se uveljavljajo oblike refleksivnega pogovora med generacijami, intenzivna kultura pogovora.

Naraščanje pomena zasebnosti

Področje zasebnega življenja bo postalo tudi za mlade vse bolj osrednje življenjsko področje. Da bi to realizirali, bodo mladi v zasebnosti težili k partnerskim odnosom, ne pa k hierarhijam in delitvi moči. Vse bolj postaja način bivanja s pomembnimi bližnjimi ljudmi, ki imajo radi otroka, ne glede na to, ali je njihov biološki potomec ali ne. Otroci lahko živijo v različnih družinskih konfiguracijah.

Zbliževanje spolnih vlog

V prihodnosti bo mladost igrala prednostno vlogo pri odpravi polarnih spolnih delitev, ki so se zgodovinsko izoblikovale v industrijski delitvi dela. Rezultati raziskav kažejo, da mladostnik toliko bolj teži k redukciji spolno specifične delitve dela in njej ustrezne psihologije spolnih vlog, kolikor močnejše so izkušnje mladostniškega in postmladostniškega moratorija v okviru življenjskega poteka posameznika.

3. Skupina avtorjev: »Predah za študentsko mladino«

1. Odkritje mladosti (S. Hall).

V tradicionalnih družbah v posebnem procesu priprave na odraslost starejši člani družbe uvajajo mlade v določena znanja odraslih, jim posredujejo »svetovni nazor«, jih seznanijo z dolžnostmi in pravicami moških in žensk. Razsvetljenje je »odkrilo« otroštvo in mladost kot ključni življenjski obdobji, v kateri se izoblikujeta posameznikova osebnost in značaj. Revolucija šolstva je bila vzporednica industrijske revolucije. Ideja o mladosti oz. adolescenci kot posebnem življenjskem obdobju najprej zasledimo v monumentalni študiji **Halla**. On je prvi raziskal obdobje mladosti in ga tudi poimenoval z besedo »adolescenca«. Svoje teze je empirično preveril v obsežni empirični raziskavi stališč in vrednostnih usmeritev tedanje ameriške srednješolske mladine. Po njegovem je za adolescenco značilno viharstvo, stresi in upori mladih proti različnim avtoritetam. To je bilo tudi nujno za razvoj modernega individualizma in za samostojni vstop mladih v odraslost. Hallovo pojmovanje adolescence je vezano le na del tedanje ameriške mladine in relativno ozek pas srednješolske mladine. Vendar lahko z razvojem industrijskih družb hitro posplošimo nekaj njegovih ugotovitev na večino mladih.

2. Postadolescenca (K. Keniston).

Podaljševanje izobraževanja čez dvajseta leta je povzročilo, da vse več mladih po zaključku adolescence ne vstopa v odraslost. Med adolescenco in odraslost se je umestilo še eno formativno obdobje, »postadolescenca«

Keniston je v 60-ih letih avtor teorije in pojma postadolescence kot novega življenjskega obdobja. Svojo teorijo je zasnoval na empiričnih raziskavah med študenti ameriških univerz. Postadolescenca pa je posebna oblika mladosti, ki nastopi po zaključku tradicionalne mladosti in zajema prvo polovico dvajsetih let (20-24 let). Pomeni obdobje nove intenzivne osebnostne in identitetne krize, ki sledi prvotni identitetni krizi v adolescenci. Za postadolescenco je značilna bolj zavestna in kritična refleksija lastnih socialnih vlog in družbe kot celote. Adolescentska kriza nima političnih posledic, njen potek je viharški, v njej se srečujejo močna čustva krivde, nemira, osamljenosti, strahu zgodnje adolescence. Postadolescentska kriza ima politične posledice. Preprosto niso zadovoljni s podobo odraslosti, ki jim jo ponuja obstoječa družba in prihodnostjo, kar želijo spremeniti. Iz (podaljšane) mladosti so naredili življenjsko fazo z njej lastnim življenjskim stilom in prakso. Zato je za mnoge značilno, da ne »želijo odrasti«.

3. Osrednje teme postadolescence.

1. Napetost med samopodobo in zahtevami družbe

V podaljšani mladosti socialno etiketiranje ni več tako pomembno. Bolj problematično postane razmerje med družbenimi vlogami mladih in lastno samopodobo oz. sebstvom. Postadolescent se srečuje in ukvarja predvsem z neskladjem, konfliktom, razkolom med lastno samopodobo, vrednostnimi in življenjskimi orientacijami, željami, pričakovanji ter zahtevami in možnostmi za posameznike v družbi. Ker že imajo relativno urejeno samopodobo, spoznavajo neskladje med svojo samopodobo in družbenim redom.

2. Razpetost med onipotentnostjo in samozavračanjem

Za to obdobje so značilna pogosta nihanja odnosa do sebe, ki se kaže v dveh skrajnostih: občutkom nezadostnosti in onipotentnostjo. Obdobje označuje potreba po dinamiki, spremembah, gibanju, razvoju, stabilnosti. Druga stran težnje mladih po spreminjanju se kaže v strahu in odporu pred statičnostjo.

3. Mladocentričnost ter zavračanje socializacije in kulturacije

Postadolescenti se v svojih intenzivnih in raznolikih izkušnjah soočajo z učinki družbe in kulture na svojo samopodobo. Včasih te vplive in učinke tudi zavrnejo, kar pomeni, da poskušajo izstopiti iz predpisanih socialnih vlog ter kulture in zgodovinskega časa, v katerem živijo. To je obdobje, ko mladi samokritično opazujejo dosedanji potek socializacije in kulturacije in ga skušajo preseči. Zavedajo se, da se bodo morali prej ko slej etablirati v eno od odraslih identitet. Že Keniston opazi težnjo po ohranitvi postadolescentske identitete in življenjskega stila čim dalj časa, kar nemški raziskovalci imenujejo mladocentrizem.

4. Identitetne spremembe v postadolescenci.

Najpomembnejše spremembe so vezane na odnos med posameznikom in družbo. Tu so mladi že relativno emancipirani od družine, vzpostavijo pa se nove napetosti med njimi in družbo. Konflikti z družino nastopajo samo takrat, kadar se starši obnašajo kot reprezentanti družbe v njihovem zasebnem svetu. Postadolescent teži k sintezi med konceptom sebe in konceptom družbe, torej med avtonomijo posameznika in priznanjem družbe. **Keniston** takšno sintezo imenuje individuacija, ki pomeni sprejemanje družbe oz. integracije vanjo in obenem distanciranje od nje. Poteka spreminjanje odnosov do odraslih oz. starejših v smislu sponzorske podpore in morebitnega partnerstva. Sebe in starše se učijo gledati kot večdimenzionalne osebe, jih razumeti in se čutijo manj odvisne od njih. **Kohlberg** opozarja na nevarnost zloma postkonvencionalne morale v cinizem, terorizem, fanatizem, itd. Če mladi ne najdejo oprijemljivega torišča za uresničevanje moralnih načel. Je uvod v naslednje spremembe, ki nastopijo pozneje. Je psihološko stanje in je možnost posameznika, ne pa univerzalna značilnost vseh mladih v določeni starosti.

5. Izobraževalni moratorij študentske populacije.

Študentje so deležni najboljše kombinacije dveh glavnih dimenzij, ki določata življenjsko situacijo mladih ljudi v sodobnih družbah: prostorov svobode- možnosti za eksperimentiranje in preskušanje različnih življenjskih stilov in dolžine mladosti. Študentje so praviloma že dokaj emancipirani od svojih izvornih družin. Glavna odvisnost od izvornih družin je ekonomska in socialnovarstvena. Študij kot socializacijska dejavnost zajema tako formalne učne učinke kot neformalne socializacijske učinke, ki imajo svoj izvor v raznih oblikah komuniciranja, druženja, izmenjavanja izkušenj med študenti in profesorji. Podaljšana mladost ni le kvantitativno obsežnejša temveč tudi kvalitativno bogatejša. Predstavlja posebne vrste mladinski moratorij-izobraževalni moratorij. To je posebna oblika mladosti, ki daje poudarek izobraževanju in samooblikovanju mladega človeka. V izobraževalnem moratoriju se mladost podaljšuje v tretje desetletje življenja posameznika. Prehod v odraslost se podaljša in postane vse bolj individualno specifičen. Izobraževalni moratorij je radikaliziral in delno homogeniziral mladino kot generacijsko skupnost. Študentje niso le pasivni akumulatorji utečenih znanj in drugod zbranih informacij, ki jih dobijo v visokih šolah in univerzah, temveč si tudi aktivno prizadevajo za pridobivanje svežih znanj, informacij in za povezovanje le teh v integrirano celoto.

6. Izvori študentskega radikalizma – »Young Radicals« K. Kenistona.

Vse več družbenokritične literature je študentom omogočalo vpogled v mehanizme delovanja oblasti, kapitala in množične potrošnje. Tako se je nabralo veliko kritičnega znanja o družbi in inovativnih socialnih izkušenj, ki so bile v velikem nasprotju s tedanjo potrošniško družbo na Zahodu. Tudi nasprotje med študentskimi izkušnjami, znanjem in zaprto družbeno stvarnostjo ne bi zadoščalo za nastanek študentskih gibanj, če se med študenti ne bi pojavile radikalne aktivistične skupine, ki so predstavljale katalizator študentske kritike in protesta. Keniston meni, da so izvori študentskega radikalizma v majhnih radikalnih skupinah, katerih radikalizem je bil zopet posledica posebne vrste socializacije in biografskega razvoja, ki s ga

bili deležni ti posamezniki. Študentski radikalizem koncem 60-ih let ima svoj začetek v t.i. Vietnamskem poletju. Značilno zanje je bilo strogo nasprotovanje vojni v Vietnamu.

Keniston je sodeloval v »Vietnamskem poletju« in kasneje nadaljeval z raziskovanjem radikalizacije študentov. Rezultate je objavil v knjigi »Mladi radikali«, kjer je izpostavil več dejavnikov, ki so vplivali na izoblikovanje študentskih radikalcev: -psihosocialni dejavniki odraščanja, -kulturalna klima, -družbene in zgodovinske okoliščine

7. Psihosocialni dejavniki odraščanja radikalnih študentov in študentk.

V formiranju mladih radikalov so bili pomembni prav psihosocialni faktorji: družinska klima, odnosi s starši, osebni dejavniki, potek mladosti in izobraževalna pot. **Keniston** vidi to spremembo v modernizaciji družb, prehod iz industrijske moderne v poindustrijsko, postmoderno. Postmoderne družbe slonijo na izobrazbi, znanju, informacijah in ne na fizičnem delu, moči, družbenem položaju, utrjenih socialnih vlogah. Keniston navaja dva psihološka razloga za oblikovanje mladih radikalov: -radikalni uporniki, ki so svoj konflikt in upor avtoriteti staršev, predvsem očetovi avtoriteti prenesli na upor proti družbenim avtoritetam, -bolj sofisticirani uporniki so sami prihajali iz radikalnih, družbeno-politično angažiranih družin, kjer so se identificirali z vrednotami staršev in jih sami nadaljevali. Najbolj so zavračali neskladnost med proglašeni vrednotami in realnim obnašanjem ljudi in institucij. Študentski radikali so bili frustrirani zaradi nesposobnosti uresničevanja sprejetih načel in etičnih stališč v realnem življenju odraslih.

8. Življenjske in vrednostne usmeritve mladih radikalov in radikalk.

Temeljne vrednostne usmeritve radikalnih študentov so bile akademske in nepoklicno naravnane. Težili so k izobrazbi zaradi njene notranje vrednosti za razvoj posameznika, ne zaradi bodočega socialnega uvrščanja. Izražali so humanistične vrednote in stališča, težili k samouresničevanju in osebni ekspresiji. Zato so tudi odlašali z zaposlitvijo oz. z dokončanjem študija, kjer so zavračali dogmatizem in avtoritarnost. Protestirali so proti njihovem neuresničevanju in hipokriziji v vsakdanjem življenju. Ključni dejavnik v razvoju študentskega radikalizma je tudi socialna in kulturalna klima v univerzitetnih ustanovah. Zelo pomembna je bila ustrezna protestna subkultura, ki je generirala študentske vodje, programe in demonstracije. Bistveno vlogo v osebnotnem razvoju radikalne mladine so imeli tudi njihovi vzorniki in vzornice. Za nastanek študentskih uporov je bila pomembna specifična kulturalna klima. Pomembna značilnost v 60-ih in 70-ih letih je bila nezadržna potreba po univerzalizaciji načel, vrednot, življenjskih ciljev. V ospredju študentskega univerzalizma so bile človekove pravice, enakost možnosti, pravna država, družbena pravičnost, solidarnost.

9. Družbeni in zgodovinski pogoji "študentskih gibanj.

Keniston ugotavlja, da so na radikalizacijo mladih vplivala zlasti naslednja njihova spoznanja: -šok soočenja z družbeno neenakostjo, -radikalna preinterpretacija družbenega dogajanja kot , -spoznanje o nemoči mladih. Zlasti odzivni so bili tisti dogodki, ki so jih študentje občutili kot nasprotje svojih idealov in libertarnega načina življenja. Ob tem so študentska gibanja sprožala celo vrsto novih družbenih potreb, ki so postajale s časom vse pomembnejše: ekologija, mirovništvo, feminizem. Po Kenistonu se moderna družba v 2. polovici 20. stol. sreča z dvema revolucijama: z dokončanjem industrijske in z začetkom nove, poindustrijske revolucije, kjer začne prevladovati informacijska tehnologija. Študentskega upora ne moremo in ne smemo romantizirati in pričakovati od študentov nekakšnega »generatorja« socialnih, kulturnih in političnih sprememb. Danes prevladuje nezanimanje za širšo družbo. Zato trdimo, da je študentska kritičnost pravilo, študentski upor pa le izjemna situacija.

10. Študentska gibanja v Sloveniji.

Študentje so v Sloveniji že v 50-ih letih postali sumljiv in problematičen del populacije. Posamezne skupine radikalnih študentov so vseskozi problematizirale prevladujočo ideologijo in opozarjale na pomanjkanje intelektualne svobode, avtonomije. Govorci z javnih tribun so očitali študentom, da se ločujejo od preostalih delov mladine, zlasti delavske. Konflikt predvsem med »študentsko« mladino in družbo se je zaostрил koncem 60-ih let in dosegel svoj vrhunec v študentskih gibanjih. V 70-ih je bila tako v Sloveniji značilna povečana represija in ponovni ideološki pritisk na mlade. To je bil čas obračuna z »liberalizmom«, uvajanja čistk v političnih krogih in med inteligenco na univerzi, vsiljevanje marksizma in ideologije samoupravljanja izobraževalnemu sistemu, v reforme šolstva v smislu »usmerjenega izobraževanja«. Posledica študentskih uporov je bila ukinitve samostojne študentske organizacije in okrepitev pritiskov na mladinski tisk in medije. V resnici je šlo za zmanjševanje avtonomije fakultet in univerze in za njihovo podrejanje političnim interesom. Nova družbena gibanja so v 80-ih letih v Sloveniji s svojo drugačno, izzivalno politično prakso opozorila na navidezno politizacijo življenja v Sloveniji.

11. Značilnosti protestnih gibanj mladih v sedemdesetih letih (K. Keniston).

Keniston množičnost in univerzalnost teh gibanj razlaga z nezavedno reakcijo mladih na začetke postmoderne družbe, »družbe znanja«, kjer postaneta gonilni sili proces nastajanja in reprodukcije znanja, ne pa industrijska proizvodnja in potrošnja. V postmodernih družbah so pomembne vse tiste oblike vsakdanjega življenja, ki podpirajo razvoj ustvarjalnih osebnosti, spajanja konkretnih dejavnosti in fantazije. Zato nasprotja nastopajo na področju razvijanja znanja, izobraževanja, komunikacij in kulture, ne pa v razmerju med delom in kapitalom, nesorazmerjih socialne moči, politične oblasti, kot je bilo značilno za industrijske družbe. Keniston izpostavlja naslednje značilnosti protestnih gibanj mladih: fluidnost in dinamičnost, identifikacija z lastno generacijo, personalizem, neasketizem, inkluzivnost, antitehnologizem, težnja k udeležbi, antiakademizem in nenasilje. Personalizem označuje poudarjeno težnjo mladih k neposrednosti, odkritim medosebnim odnosom, odprtosti in medosebnemu zaupanju. Nenasilje zagotovo ne velja za vsa mladinska gibanja, vendar je težnja k nenasilju prevladovala. Nasilna dejanja kot so terorizem, neposredne akcije, so ostala manjšinsko obnašanje skrajnežev. Značilnost 70-ih in 80-ih let je bila, da so osrednje vrednote in ideali protestniške mladine postali splošno sprejeti v sodobnih družbah.

12. Kulturna modernizacija mladih vs. generacijska modernizacija mladih.

Generacijska modernizacija mladine se je začela z industrijsko modernizacijo in dosegla vrhunec v poznih 50-ih in zgodnjih 60-ih letih. Izrazit pojav prve faze modernizacije mladine so bile vse bolj izrazite vrstniške skupine mladih, ki so prve razvile lastne vrednostne orientacije in življenjske stile. Identifikacija z lastno generacijo je bila vse bolj opazna značilnost mladih. Značilni so bili občasni, spontani ter idejno neartikulirani ter partikularni upori mladih v družbi odraslih v 50-ih letih. Druga faza zajema obsežen in kompleksen proces preusmerjanja vrednostnih in življenjskih usmeritev. Glavne poteze procesa kulturne modernizacije so bile: -vse večji odmik od sveta plačanega dela in zaposlitve kot centralne sfere vrednot posameznika k svetu prostega časa, potrošnje in zabave, -sprememba spolnih vlog, -vse večji pomen osebnih izkušenj, vrednot in idealov, -poudarjanje »postmaterialnih« vrednot

13. Destrukcija mladine - »Mladi v Evropi med moderno in postmoderno družbo« (S.N. Eisenstadt).

Paradoksalen rezultat procesa kulturne modernizacije je zgodovinska in družbena dekonstrukcija mladine. Rastoča specializacija v delitvi dela in rastoča raznovrstnost

izobraževalnih poti ter sočasno komunikacijsko povezovanje, ki preči vse stanovskem, spolne, generacijske, razredne in kulturne razlike, povzroča rahljanje nekdanjih meja socialnih vlog in meja življenjskih prostorov posameznih družbenih skupin.«Mladost» tako ni več predhodnica niti nasprotje »odraslosti«, temveč sta obe postali različni biografski dimenziji, ki sta vse bolj odvisni od samopripisovanja posameznika, ne pa od utrjenih družbenih konvencij in definicij. **Eisenstadt** poudarja, da danes ne moremo govoriti več o »mladinskih problemih« in »mladini« kot o nečem tipičnem, določenem. Mladina ni homogena družbena kategorija, še manj skupina, ki bi se konfrontirala z družbo. Pri mladih ni več zaslediti volje po spreminjanju »družbenih centrov« ali udeležbi v njih, po spreminjanju razredne ali socialne strukture, po spreminjanju ali udeležbi v osrednjih političnih in nacionalnih ustanovah. Vzporedno z družbeno dekonstrukcijo mladine izginja generacijski spor med mladino in odraslimi, zmanjšuje se vloga vrstniških skupin in mladinskih kultur v oblikovanju identitete v odraščanju. Vse bolj ga zamenjuje nov pojav medgeneracijske fuzije in solidarnosti.

14. Individualizacija mladosti (Beck).

Beck razume individualizacijo kot širok proces reforme modernih družb, ki vsebuje dinamizacijo in pluralizacijo življenjskih pogojev, življenjskih vzorcev in stilov. Individualizacija zajema tri glavne družbene strukturne procese: 1. Neznansko povečanje materialnega življenjskega standarda po II. svetovni vojni, razvojem množične potrošnje in velike možnosti za razvoj individualnih potrošniških stilov in navad, posledično tudi razvoj različnih individualnih življenjskih stilov. 2. Povečana družbena in prostorska mobilnost prebivalstva. To je povezano z obširnimi spremembami v poklicni strukturi z ekspanzijo različnih servisnih in uslužnostnih dejavnosti in ustanov, z intenzivno urbanizacijo, z vse večjo participacijo žensk na trgu dela. 3. Vedno daljše šolanje in raznovrstno izobraževanje vse večjega dela mlade populacije podpirajo težnje k bolj poglobljenemu samoiskanju posameznikov in k refleksiji življenjskih poti in možnosti, ki privedejo do dvoma mladih v tradicionalne življenjske in vrednotne usmeritve in življenjske poti. Individualizacija ne pomeni samodejne emancipacije posameznikov od različnih avtoritet, socialnih definicij in socialnih pritiskov. Beck je v svoji analizi zanemaril prikaz subjektivnih plati tega procesa, kot tudi analizo socializacijskih sprememb.

15. Individualizacija in destrukcija mladosti (Fuchs, Zinnecker).

Fuchs in Zinnecker poudarjata osvobajanje mladih od tradicionalnih povezav in odvisnosti. Mladost predstavlja razširjeno področje biografskih odločitev in poskusnih ravnanj. Pri tem se mladi naslanjajo na svoje medije, mrežo mladinskih skupin in kultur, mladinski trg. Negativno plat individualizacija mladosti poudarja Beathge. Po njegovem gre v sodobni mladosti za težnjo k dvojni individualizaciji. Prvo predstavlja proces razlikovanja življenjskih položajev in pluralizacije življenjskih stilov, druga pa sprememba procesov oblikovanja identitete posameznika, ki proizvaja vedno bolj individualistične oblike identitete nasproti kolektivnim oblikam identitete. Izginjajo slojno in razredno specifični načini oblikovanja identitete. To vodi k uničenju individualnosti. Mladi pospešeno izgubljajo stik s svetom produktivnega dela. Omejitve na izobraževalne in prostočasne dejavnosti jih vodi v receptiven odnos do življenja, ki temelji na rokovanju s simboli in njihovimi konteksti. Individualizacija je tako radikalizacija »potrošniške« socializacije. Individualizacija se izteka v čedalje večjo osamljenost in izolacijo mladih.

16. Sprememba struktur vsakdanjega sveta mladih: strukturni procesi modernizacije vs. protimodernizacijske težnje danes.

Ziehe opozarja na 3 subjektivne procese modernizacije: -povečani horizont možnosti, -večja refleksivnost, -intenziviranje izkušenj, -občutek da lahko naredimo karkoli. V teh procesih gre

za vedno večjo možnost izvire različnih življenjskih osnutkov. Nova modernizacija mladim ljudem odpira večje možnosti subjektiviranja, je pa tudi prisila k subjektiviranju. Iz te dvojnosti izhajajo glavne protimodernizacijske težnje danes: -konvencionalizem, -kulturna gibanja iskanja, -neokonservativizem. Konvencionalizem je zatiskanje oči pred spremembami in trmasto vztrajanje pri nekdanjih veljavnih življenjskih in vrednotnih vzorcih in usmeritvah.. Kulturna gibanja (samo)iskanja skušajo posamezniku pomagati z različnimi oblikami »najdenja sebe«. Neokonservativizem poskuša nasproti subjektiviranju in individualizaciji postaviti vrednote »družine, vere, optimizma«. **Ziehe** opozarja na spremenjene oblike vsakdanjega znanja in socialne konstrukcije resničnosti mladih: velika tematiziranost, parcializacija in univerzalizem vsakdanjih svetov mladih, velika množica vse bolj poljubnih vsakdanjih svetov mladih, ne le en sam vsakdanji svet, vse zgodnejše sociokulturno odraščanje mladih in vse manjša stopnja strukturiranosti, urejenosti vsakdanjega življenja mladih. Druga negativna posledica subjektiviranja in individualizacije mladosti so vse večje težave mladih pri vzpostavljanju konsistentnih in poglobljenih identitetnih povezav ter nizka motiviranost za napor, da dosežejo takšne povezave. Pomembna pozitivna stran pa so nove spretnosti in znanja mladih, kjer so v veliki prednosti pred odraslimi: računalniška znanja, virtuoznost v vizualnih zaznavah, v zbiranju in izbiranju relevantnih informacij, v množini in raznovrstnosti sprejetih dražljajev in hitrosti odzivanja na nove dražljaje. Novi narcizem označuje kompleks vedno večje narcistične ranljivosti mladih, ki se kaže v simptomih slabitve jaza, umikanju pred zahtevnimi medosebnimi odnosi. Pri novem narcizmu mladih ne gre za to, da bi bili preveč narcistični, temveč nasprotno, da so premalo narcistični.

17. Zasebnost in samopotrjevanje sodobnih mladim (Schell '85).

Za raziskave mladine je pomembno razlikovanje med zasebnostjo in samopotrjevanjem, ki so ga uvedli nemški raziskovalci v okviru Schellove mladinske raziskave, tu gre za dva nasprotna modusa individualizacije, ki se medsebojno prepletata in ne nastopata v čistih oblikah. Zasebnost združuje stališča, ki ne kažejo zanimanja za stvari zunaj zasebnega sveta, ampak težnjo k neodvisnosti od zunanjega sveta in miru s samim seboj, nezanimanje za druge ljudi in visoko vrednotenje urejenega zasebnega sveta. Samopotrjevanje je združevalo stališča, ki kažejo težnjo mladih k izstopu iz družbenih prisil, željo po avtonomnosti, nepodrejanju zunanjim predpisom in splošnemu mnenju. Na splošno se je zasebnost kazala kot družbeno pasiven, samopotrjevanje pa kot družbeno aktiven vzorec družbenega orientiranja. Razlika med obema tipoma je v glavnem povezana z razliko v izobrazbi in manj z drugimi socialnimi razlikami. Največji delež samopotrjevanja so zaznali med študenti, medtem ko je največji delež zasebnosti pripadel mladim z nižjo izobrazbo. Oba tipa individualizma pa povezuje predvsem visoko vrednotenje medosebnih odnosov.

4. Ule, M.: »Stoletje mladine«, spremna študija v J. R Gillis: »Mladina in zgodovina«

1. Odkritje mladosti in mladine.

Gillis v knjigi Mladina in zgodovina zajema ključne faze zgodovinskega razvoja, ki je v zahodni Evropi privedel k sočasemu odkritju, utrditvi in končno začetku izginjanja adolescence kot posebnega vmesnega obdobja med otroštvom in odraslostjo in mladine kot posebne, generacijsko pogojene družbene skupine, ki ima svoje lastne probleme in potrebe. Adolescenca v svojem pomenu zajema obdobje, ko mlad človek ni več otrok, ni pa še pripoznan za odraslega. Nikjer drugje kot prav v zahodnem svetu se ni konec 19. stoletja začelo pojavljati tako posplošeno in množično pripoznavanjem mladosti za posebno, razmeroma samostojno življenjsko obdobje, ki ima svoj visok družbeni pomen in relativno samostojnost v primerjavi z otroštvom in odraslostjo. Nikjer drugje ni generacijska skupina mladih postala tako izrecno in Poudarjeno poseben »družbeni objekt«, na katerem so si posamezne države gradile svojo prihodnost. Zadnji korak v zgodovinski in družbeni konstituciji mladine pa je storila moderna potrošniška družba z množično mladinsko potrošnjo, mladinskim trgom, ki je ekonomska podlaga prav tako na novo nastale mladinske množične kulture. Mladina se torej socialno konstituira v posebnem zgodovinskem procesu razvoja moderne družbe.

2. Politizacija mladosti in mladine.

Predvsem tri področja so bila zanimiva za mlade: umetnost, spolnost in politika. **Gillis** ocenjuje, da so bila mladinska gibanja izpred prve svetovne vojne izrazito omejena na srednjeslojsko mladino, predvsem moško. Teoretiki in praktiki »dela z mladimi« so se zavedali, da je treba, »presežno energijo« mladih nekako kanalizirati in »družbeno konstruktivno« uporabiti. Izumljali so različne oblike deseksualiziranega in depolitiziranega druženja. Po prvi svetovni vojni se je tudi okrepila tendenca, da so vse več odgovornih in vodstvenih mest v mladinskih organizacijah in gibanjih prevzemali mladi sami, namreč starejši, zahtevam odraslih dobro prilagojeni mladi. Mladina po prvi svetovni vojni je bila torej že manj konformna. Po drugi svetovni vojni se je v Evropi zgodil pomemben rez v zgodovini mladine. Močno se je razširilo in podaljšalo obvezno šolanje. Vendar so se tudi takrat med mladimi ohranjale razredno-slojne, nacionalne, kulturne, rasne in spolne razlike. **Schelsky** za tedanjo nemško mladino trdi, da je nevtralen, celo skeptičen (skeptična generacija) odnos mladih do politike in družbe izraz normalne previdnosti mladih zaradi slabih izkušenj prejšnjih generacij s politiko. Zato so študentska gibanja leta 1968 presenetila in pretresla svet. Po nekaterih razlagah so vzroki za upore subjektivni in izvirajo iz posebnega položaja študentske mladine. Študenti so kot mladina marginalizirana družbena skupina »se ne doraslih«, a zaradi posebnega položaja vendarle privilegiranih. Razbremenjeni pritiskov dela so si lažje privoščili kritiko družbe in radikalne poglede kot drugi družbeni sloji, zanje je to povezano z manj tveganja. Tako je pojasnjeval vzroke za proteste J. **Habermas**. Po mnenju H. **Marcuseja**, je privilegirani družbeni položaj študentom omogočil razvijanje nove senzibilnosti, eksperimentiranje z novimi oblikami zavesti in razvoj novih potreb, ki so zdaleč presegle okvire »enodimenzionalne« potrošniške družbe.

3. Študentska gibanja 1968.

Braun je zapisal, da študentski protesti pomenijo prvo množično in demonstrativno odpoved lojalnosti državi in družbenemu redu v sodobnih družbah. Gibanja so se usmerila v kritiko nebrzdanega tehnološkega razvoja in slepote za družbene in naravne posledice sodobnih tehnologij, kritiko potrošništva in posestniškega individualizma. Nihanja in protislovja v študentskih gibanjih so odločilno prispevala, da je v sedemdesetih letih pod udarci družbene prisile, ekonomske krize in delnih reform študentska politična dejavnost po vsem svetu

upadla. Kritična zavest in protestniška zagnanost sta se umaknili študiju, strahu za zaposlitev in zabavi v novih institucijah mladinske kulture. Ugotavljali so, da je mlada generacija zaspana, konformistična in nepripravljena na soočenje z družbenimi izzivi. Vendar so spregledali pojav novih interesov in drugačne zamisli o družbeni akciji pri mladih, ki so zavračali ideje revolucionarnih obratov, množičnih družbenih spopadov, celostnih sprememb politike. Mladi konec sedemdesetih in v osemdesetih so tiho, vendarle množično uveljavljali pomembne spremembe v odnosih med generacijami in v osamosvajanju mladosti od paternalizmov raznih avtoritet. Med mladino se je začelo uveljavljati novo geslo »Izstop iz institucij«, ali še raje, »Marš v institucije, ki si jih ustvarjajo mladi sami.« Alternativna scena ne sloni več na množičnih protestnih gibanjih z jasnimi političnimi izhodišči, temveč na množici vzporednih gibanj in skupin, ki se občasno lahko združijo za kak skupni cilj.

4. Mladost kot stil življenja - mladinski moratorij.

Proces osamosvajanja in izoblikovanja sveta mladih, združuje namreč številne druge pomembne sociokulturne spremembe, ki odlikujejo zlasti dogajanje v razvitih družbah druge polovice dvajsetega stoletja: detabuizacijo spolnosti, liberalizacijo medspolnih, družinskih in generacijskih odnosov, razvoj ekološke zavesti. Prvi pogoj konstituiranja in se posebno modernizacije mladine je prehod iz čisto industrijskih družb v družbe storitev in konzuma. Le v njih se namreč lahko razvijajo in ohranijo specifična mladinska potrošnja, izkoriščanje prostega časa in zabave, ki so rodna tla za nastanek specifičnih mladinskih vsakdanjih svetov in mladinskih kultur. Mladost kot prehodno obdobje k odraslosti se v modernih družbah najprej pojavi kot institucija uvajanja v odraslo družbo. To obliko mladosti imenujemo tradicionalna mladost ali psihosocialni moratorij, ki je v mladosti le eden od različnih moratorijev, ki jih lahko preživlja posameznik v svojem življenju. Vsak od teh pomeni začasen odlog ali prekinitvev kakšne od obremenitev osebnih ali socialnih obveznosti. Socialno delovanje človeka zaznamujejo posebni ciklusi angažiranja in dezangažiranja v socialnem svetu. Kdaj, kako dolgo in v kakšnih okoliščinah bo mlad človek vstopil v kak moratorij ali ga zapustil, je družbeno regulirano in strukturirano. To pomeni, da je tudi mladost družbeno institucionaliziran moratorij. Mladostniški moratorij v modernih (industrijskih) družbah torej lahko idealno tipsko razdelimo v dve osrednji obliki: v prehodni moratorij in v izobraževalni (oblikovalni) moratorij. **Mead** je uvedla tri tipe odnosov med generacijami kot različne oblike kulturnega transferja v družbi. V postfigurativnem odnosu med generacijami se mlajši učijo od starejših sodobnikov, v kofigurativnem odnosu se uče mlajši od starejših in hkrati narobe, v predfigurativnem odnosu pa se starejši učijo od mlajših (kulturni potencial leži v prihodnjih generacijah). Prehodu od tradicionalnih k modernim družbam ustreza tudi pomik od izrazito postfigurativnih medgeneracijskih odnosov h ko- in predfigurativnim odnosom. Po mnenju **Trothe** gre pri spreminjanju mladosti za strukturalno reorganizacijo socializacije.

5. Življenjski svet mladih.

V zahodnem družboslovju so se prve ugotovitve o nastajanju specifičnih mladinskih življenjskih svetov pojavile v petdesetih letih, v obdobju »mladinskih nemirov«, vznemirjanja javnosti zaradi kršenja družbenih pravil in splošnega nespoštovanja »utrjenih« vedenjskih norm. Ta dogajanja so v literaturi o mladini zapisana kot uporništvo brez razloga. Šele dela sociologov, kot so bili **Parsons, Bell, Tenbruck, Schelski, Eisenstadt, Coleman**. Skupna teza teh sicer raznovrstnih avtorjev je bila, da se je v mladih generacijah izoblikovala specifična vrstniška skupinska pripadnost. Coleman je z raziskavo med ameriški dijaki iz leta 1958 podal nekakšen »kronski dokaz« za vse, ki so zagovarjali obstoj avtonomne mladinske (sub)kulture. Takrat je ugotavljal obstoj specifične kulture najstnikov. Vedenjski vzorci mladih, ki so se sprva nanašali le na stile oblačenja, na oblike uživanja v prostem času, na zavračanje običajnih norm vedenja, so se razširili na nov odnos do erotike, religije,

politike, življenjskega poteka. **Hebdige** je v svojih analizah mladinskih (sub)kultur opozoril na specifično kreativnost v oblikovanju stilov. Naslonil se je na strukturalistično estetiko in od tam prenesel termin in pojem »brkljarije« za razlago subkulturnih stilov. Oblikovanje javnih skupinskih mladinskih stilov je vsaj na začetku nekaterih stilskih inovacij (kot sta bila na primer rock in punk) proizvedlo pomembno točko odpora mladinskih kultur proti pritiskom trga.

6. Pomik mladih h kulturnemu kapitalu.

Da bi avtorji pojasnili strukturne spremembe v razmerjih moči med mladostjo in odraslostjo v sedemdesetih in osemdesetih letih, so se nekateri od njih naslonili na koncept Bourdieuja o kulturnem kapitalu. Bourdieu je uvedel nove razlike med izvori kapitala, ki služijo temu, da kaka družbena skupina potrdi ali pa spremeni svoje mesto v socialnem in kulturnem prostoru. Razlikoval je med ekonomskim, socialnim in kulturnim kapitalom. Kulturni kapital pomeni možnost poseganja v zbrano kulturno bogastvo družbe in izobrazbeni potencial ljudi. Socialni kapital pa označuje možnosti mobiliziranja drugih socialnih struktur in skupin za cilje in namere posameznikov ali posameznih skupin. Sodobne razvite družbe naj bi karakterizirali čedalje večja družbena teža in moč kulturnega kapitala ter relativno upadanje družbene teže in moči ekonomskega kapitala. To sta povzročila hiter razvoj znanosti in tehnologije ter potreba po vedno boljši izobrazbi vedno večje množice ljudi. **Zinnecker** je uporabil Bourdiejevo ugotovitev o relativni večji družbeni tezi kulturnega kapitala za razlago povečane družbene vloge in družbenega vpliva mladine v sodobnih razvitih družbah. Višje vrednotenje mladosti in mladine kot družbene skupine je torej mogoče razlagati kot posledico te prerazdelitve med družbenimi kapitali, saj je prav mladina bistveno navezana na proces reprodukcije in prisvajanja kulturnega kapitala modernih družb. Kulturni kapital si mladi prisvajajo v prostem času.

7. Od generacijske h kulturni modernizaciji mladine.

Celoten proces spreminjanja življenjskih in vrednostnih usmeritev mladih v sedemdesetih in osemdesetih letih pomeni intenziven tok kulturne modernizacije mladine. Kulturna modernizacija mladine sledi prvi fazi modernizacije, kjer se je mladina sploh šele izoblikovala kot razmeroma samostojna in razmeroma homogena generacijska skupnost. Lahko jo imenujemo kar generacijska modernizacija. Značilni pojav prve faze modernizacije mladine so bili občasni, spontani in idejno neartikulirani ter partikularni upori mladih proti družbi odraslih. Druga faza modernizacije mladine pa zajema obsežen in kompleksen proces preusmerjanja vrednostnih in življenjskih usmeritev, ki progresivno zajema vse obsežnejše segmente družbe in vse večji del populacije, začevši z najbolj izobraženimi in informiranimi deli mladine. Poglavitne poteze procesa kulturne modernizacije so: - vse večji odmik od sveta plačanega dela in zaposlitve kot centralne sfere, - sprememba spolnih vlog, - sledenje novim stilom v potrošnji in množični kulturi, - individualizacija življenjskih usmeritev, - vse večji pomen osebnih izkušenj. Gledano iz današnjega zornega kota, gre pri prehodu iz industrijske v poindustrijsko moderno za obsežno in korenito spremembo v celotni konstrukciji socialnega življenja, ki je v funkciji radikaliziranja moderne.

8. Prestrukturiranje in dinamiziranje življenjskih stilov: individualizacija.

V letih od 1950 do 1990 se je zgodil verjetno nepovraten premik v ravnotežju moči med mladimi in odraslimi. Oglejmo si, kaj epohalnega se je zgodilo v teh desetletjih: - podaljševanje izobraževanja, - višje družbeno vrednotenje, - vse večje polje nasprotnih odvisnosti odraslih od mladih in nasprotnih učnih procesov, kjer mladi učijo odrasle; - psihosocialno in kulturno osamosvajanje mladih, - stilizacija življenja. Ta proces se je v devetdesetih letih na poseben način zaustavil in preusmeril. Družboslovna znanost je

devetdeseta leta označila za leta novih tveganj in nevarnosti. Najpomembnejši globalni izvori tveganj so: nagla, in zdi se, da za večino nepričakovana, zrušitev bipolarnosti, delitve na »kapitalistični« in »socialistični« blok in izbruh nevarnih nestabilnosti in vojnih kriz v Evropi in drugod po svetu, globalna ekonomska kriza in spremembe, ki jih prinašata s seboj nagla informacijska revolucija in ekološka kriza. Pod vplivom hitrih sprememb je zlasti proces socializacije oziroma odraščanja. Posameznik, ki skuša slediti intencam informacijske modernizacije, je tako rekoč prisiljen k individualnemu, osebnemu stilu življenja, dela, učenja. Nenehno se mora potrjevati kot »izvirna, kreativna oseba«, kot »fleksibilen« delavec itd. Če tega ne more prenesti, slej ko prej pade iz konkurenčnega boja za kreativna delovna mesta, za doseganje dobrega standarda itd. in pristane v množici tistih, ki živijo od slabo plačanih, predvsem pa neperspektivnih služb ali pa ostanejo brez dela. V družboslovju se je za proces prestrukturiranja in dinamiziranja življenjskih stilov že utrdil naziv individualizacija. Težnja k individualizaciji je najočitnejša med mlado generacijo, saj se v mladosti začneja oblikovanje trajnih življenjskih stilov in vrednostnih usmeritev. Individualizacija življenjskega poteka zahteva večjo pripravljenost za sprejemanje tveganih odločitev v poslovnem in vsakdanjem življenju, sposobnost ljudi, da »poskrbijo sami zase«.

9. Mladostniki pod vplivom kariere.

Mladostniki so pod velikim pritiskom da si pridobijo čim več in čim višjo izobrazbo, visoko kulturno raven in nanju vezana »priznanja«, »spričevala«, »nazive«, ki omogočajo družbeno promocijo, kariero, privilegije. Konkurenca na kariero on naslove, priznanja in spričevala vpliva na podaljševanje mladosti. Investicija v izobrazbo in osebnost mladostnikov pomeni vedno večji in osrednji strošek družin, uspeh mladih pa poglavitno merilo uspešnosti družin. Približevanje mladosti kulturnemu kapitalu zbližuje to generacijo s tistimi skupinami v družbenem prostoru, ki imajo moč nad kulturnimi resursi, povezanimi z odgovarjajočim ekonomskim kapitalom. Kulturalizem v otroštvu in mladosti pomeni, da otroke in mlade že zgodaj vzhajamo v spoštovanju do estetskih vrednot in umetniških dosežkov, da se v njih zbuja domišljija, igra, estetski čut in da se vzgajajo njihovi različni talenti. Ta vzgojni stil je oblikovan po idealni podobi negovanega in privilegiranega meščanskega otroka in je bil doslej poznan v meščanskih izobraženih krogih in med intelektualci. Vzgojne in izobraževalne ustanove izgubljajo monopol nad vzgojo in izobraževanjem otrok in mladine. Zato pa se krepi ponudba in trg neformalnih izobraževalnih ponudb in zunajšolskih dejavnosti. Nadaljnja posledica je pospeševanje otroštva. Že otroci so fascinirani nad mladostjo in njenimi možnostmi in skušajo otroštvo v skladu s tako anticipirano mladostjo. Otroci so vse pogostejše objekti raznih anket in spraševanj. Njihovo mnenje je postalo zanimivo za družbo. Otroke in mlade družba prisiljuje, da že zgodaj odločajo o svojem življenju, da sprejmejo daljnosežne življenjske odločitve. To spremlja povečano vlogo raznih svetovalnih služb, spreminja se retorika otroštva in mladosti. Kontrola postaja tudi vse bolj brezosebna, funkcionalna.

10. Novo ravnotežje moči med generacijami.

Mladi s podaljševanjem mladosti kompenzirajo manjšo zastopanost v družbi. Spremembe v razmerju moči med mlajšimi in starejšimi se podobno kažejo v sferi zasebnosti, kjer mlajši prav tako pridobivajo ravnotežje moči. To se kaže v liberalizaciji vzgojnih stilov, v odpovedi kaznovanju in nasilju pri vzgoji otrok, čedalje bolj v neformalnih in bolj osebnih odnosih med odraslimi in mladimi. Medtem, ko se na eno strani zaostrejuje abstraktne storilnostne zahteve (šola), se po drugi rahljajo omejujoče vzgojne zapovedi v otroštvu. Zasebnost vse bolj postaja mesto samorealizacije posameznika in ne mesto dolžnosti in obveznosti. Mladi zato težijo k partnerskim odnosom v zasebnosti, ne pa k hierarhiji in delitvi moči. Zato ima za mlade zaupanje v zasebnost tudi družbenopolitičen pomen.

11. Mladina ob koncu stoletja.

Mladost kot individualno življenjsko obdobje se je diferencirala in razpršila na niz različnih oblik, od čisto moratorijskih do alternativnih oblik »juvenilne odraslosti«. Mladost tako ni več prehodnica niti nasprotje odraslosti, temveč sta obe postali različni biografski dimenziji, ki sta vse bolj odvisni od pripisovanja posameznika, ne pa od utrjenih družbenih konvencij in definicij. Podobno se je zgodilo tudi s poklicnimi, spolnimi in družinskimi vlogami, razlikami med zasebnim in javnim, prostim in delovnim časom, učenjem in delom. Proces družbene dekonstrukcije mladina lahko teče v močno nasprotnih smereh (oživljanje tradicionalnih vzorov odraščanja; odkrivanje zasebnosti in družine, zблиževanje z odraslimi, iskanje ekonomske neodvisnosti mladih) ali pa nasprotno, v razgraditev odraslosti skupaj z mladostjo. Poznamo več novih življenjskih stilov, ki jih ne moremo uvrstiti med »mladinske« ali »odrasle« (menjava zaposlitve in nezaposlitve, vračanje v izobraževalni proces, fleksibilne oblike zakonskih zvez in družine).

Mladi odpravljajo ne le sebe, ampak relativizirajo tudi smiselnost drugih starostnih in družbenih skupin.

5. J. R Gillis: »Mladina in zgodovina« /Dialogi Maribor 1999/.

1. Mladina v predindustrijski družbi.

Aries trdi, da predindustrijska Evropa ni razlikovala med otroštvom in drugimi prehodnimi obdobji do odraslosti. Obstajalo je »nejasno razločevanje med otroštvom in adolescenco na eno strani ter kategorijo, znano kot mladost na drugi. Ljudje niso poznali pojma adolescence in za izoblikovanje te ideje je bilo potrebno veliko časa«. Latinska izraza puer (otrok) in adolescens so uporabljali izmenično vse do 18.st. Glede na to, da se je mladost popolnoma enačila s tem, kar bi danes natančneje imenovali »polnoletnost«, pridemo do sklepa, da Evropejci niso poznali vmesne stopnje, ki bi jo lahko primerjali z današnjim pojmom adolescence. »Nihče ni pomislil, da se otroštvo konča s puberteto. Ideja otroštva je bila povezana z idejo odvisnosti. Otroštvo zapustiš samo tako, da zapustiš tudi stopnjo odvisnosti ali jo vsaj zmanjšaš od drugih. Mladost so pojmovali kot zelo dolgo prehodno obdobje, od trenutka, ko majhen otrok prvič postane nekoliko neodvisen od svoje družine, navadno med sedmim in osmim letom starosti, do takrat, ko ob poroki v srednjih ali poznih dvajsetih letih doseže popolno neodvisnost.

2. Razlogi za nerazlikovanje adolescence in mladosti.

Adolescenco povezujemo z določenimi nalogami osebne rasti, ki vsebuje spolna dozorevanja in oblikovanje osebnosti, medtem ko se na poznejša leta prenesejo odločitve o poklicu, izbiri partnerja, politični dejavnosti in ostalih družbenih odgovornostih. Predindustrijska Evropa pa ni razdelila življenjskega kroga v tem smislu. Osebne, družbene in ekonomske naloge razvoja so bile prej sočasno kot zaporedno organizirane. To dejstvo pojasnjuje pomanjkanje razlikovanja med adolescenco in mladostjo v družbenem pojmovanju normalnega življenjskega kroga. Prevladujoči ekonomski, demografski in biološki pogoji pojasnjujejo te razlike: -ni obveznega šolanja, -zaradi omejene družbene mobilnosti ni težav pri izbiri poklica,, -dečki pri osmem letu starosti so sledili očetovi poti brez razmišljanja o izbirah,-pri 14-ih ali še prej so začeli z vajeinstvom;-sinovi aristokratskega rodu so se pri 15-ih vpisovali na univerze;-šolanje otrok je bilo običajno v vseh slojih razdrobljeno.

3. Odnos otrok v predindustrijski družbi.

Pubertetni obredi so običajno družbeno določeni. V našem času se adolescenti od starejše mladine razlikujejo po tem, da živijo s svojimi starši. Ko mlad človek zapusti dom, prestopi v kategorijo mladosti. Predindustrijska družba ni poznala takšne razlike, saj so otroke pri 8-ih letih poslali živeti v druga gospodinjstva. Mnenje, da ta praksa izvira iz pomanjkanja čustvenosti, je sporna. V družini so ravnali skoraj enako z lastnimi otroki in z mladimi tujci; vsi so se morali enako vesti do gospodarja, Pater Familias, oče družine pa naj bi očetovsko skrbel tako za svoje služabnike kot za lastne otroke. Mladi so morali ostati v podrejenem položaju, dokler niso s poroko ali dedovanjem dosegli statusa družinskega poglavarja. Najbolj ranljiva leta so bila leta najmlajših. Samo v nekaterih delih predindustrijske Evrope je več kot polovica rojenih otrok doživela polnoletnost. Več otrok je bilo rojenih preprosto zaradi potreb, ki so nastajale zaradi visoke umrljivosti. Otroci v predindustrijski družbi so pomenili to, kar za nas pomenita pokojnina in invalidsko zavarovanje. Peter Laslett ugotavlja, kako malo pozornosti so odrasli posvečali svojim otrokom kljub njihovem ogromnemu številu. Starši so bili poučeni, da je potrebno mlade seznaniti s smrtjo, tako z njihovo lastno kot tudi s smrtjo o njihovih bližnjih.

4. Dedovanje in oblikovanje družine predindustrijski družbi.

Pozornost je bila seveda naklonjena predvsem moškim članom družine, na katerih je slonelo bogastvo in ime, ki sta se ohranjali. Navade dedovanja so se razlikovale od sloja do sloja in

niso bile enake v vseh delih Evrope,. V Angliji, na primer, se je dedna pravica prvorojenca (primogarnitura) upoštevala pri višjem in nižjem plemstvu ter buržoaziji, kmetje in obrtniki pa so svoje premoženje delili bolj radodarno, včasih so dali deleže celo hčeram. Za hčere in celo mlajše sinove je bilo običajno, da so žrtvovali svojo dediščino za dobrobit vseh v družini in sicer tako, da so se ji popolnoma odpovedali in si izbrali, kot je to imenoval David Hunt, »pomembno gesto družinske vdanosti« - samski stan. Bogate družine so lahko, in pogosto tudi so, poskrbele za svoj presežek sinov in hčera, tako da so obdržali doma, jih oskrbeli z ustrezno doto ali pa so jih poslali v uk za razne posle in poklice, ne da bi delili ali kako drugače zmanjšali družinsko premoženje. Običajno so otroci začeli delati s šestimi ali sedmimi leti; to je bila starost, ki je bila postavljena glede na običaje in fizični razvoj. To je bilo tudi življenjsko obdobje, ko so mlade fante pošiljali v šole, vaještvo ali noviciat v cerkev. Odhod iz družine pa je bil predvsem odvisen od premoženja. Običaj t. i. »terjajočega sorodnika« (»claiming kin«) se je ohranil v pozno 18. st. in je bil način, da so se družine rešile bremena presežnih otrok.

5. Sistema bratske in očetovske avtoritete.

Starši so se poskušali rešiti presežka otrok tako, da so svoje sinove poslali v šole in na univerze, da bi si pridobili izobrazbo. Toda kmalu so se delovna mesta zapolnila, kar so sodobniki poimenovali »egipčansko obleganje gosonic«, in mlajši sinovi so se zatekli k upor. Zakon o vaještvo iz leta 1601 je določal, da so osirotni otroci morali od svojega triindvajsetega leta v uk, ki ga je organizirala župnija. Potepustvo otrok po štirinajstem letu je bilo še vedno kaznovano kot zločin in v nekaterih primerih so otroke staršem tudi vzeli, če so ugotovili, da živijo v večnem brezdelju. Župnijske oblasti so bile odgovorne za vaještvo beraških otrok starih od pet do štirinajst let, da bi »imeli svoj dohodek, ko bodo dosegli polnoletnost«. Patriarhat je bil gotovo pomemben pri oblikovanju značilnosti predindustrijske mladine, njegove učinke pa je težko ločiti od se ene institucije, ki je bila še bolj povezana s tradicijo mladine, namreč; bratovščine. Glavni organizacijski princip v 17. in 18. st. je bil koncept bratovščine, in v manjši meri sestrstva; ki je dal obliko in pomen skoraj vsem institucijam, s katerim so prišli v stik mladi, razen gospodinjstva. Horizontalno povezovanje neporočenih mladih je bilo značilno ne samo za šole in univerze, ampak je bilo prisotno tudi v mnogih poklicih, vojski, birokraciji in duhovščini.

6. Kmečka bratstva in njihove funkcije v predindustrijski Evropi.

Bratovske institucije so zagotavljale najstrožjo kontrolo mladine, posebno še za tiste mlade, ki so bili proč od svojih družin in rodnega kraja.

Stubbs je bil eden od najstrožjih kritikov mladine in nasprotnik kakršne koli lahkomišelnosti. Takšni pretirani ceremoniali so bili dejansko izraz visoko organizirane in disciplinirane mladinske kulture, ki je obstajala po vaseh širom Evrope. Te mladinske skupine so si nadele različna imena- Opatije nereda v Franciji, *Bruderschaften* v Nemčiji in delih Švice - vse pa so kazale izjemno podobnost v obliki in namenu; to je bila bratskost med kmečko mladino v 16. in 17. stoletju, izvajanje funkcije socialne kontrole in moralne podpore podobne študentskim in obrtniškim bratovščinam v mestih.

O zgodovinskih začetkih kmečkih mladinskih skupin vemo zelo malo, toda zdi se, da so že stoletja morale biti integralni del kmečkega življenja. Najmočnejše so bile v zgodnji moderni Evropi na področjih, kjer delitev med bogatimi in revnimi ni bila tako globoka. Na takšnih mestih so vključevale vso mladino iz vasi od približno štirinajstega leta starosti vse do poroke. Medtem ko so bile glavne skupine skoraj v celoti moške, so ženske skupine včasih ustvarile tudi podružnično društvo. Vemo, da so nemški *Bruderschaften* imeli močno kontrolo nad primernimi ženskami za poroko v vasi, omejevali so pristop lastnim članom, kakor tudi vsem vsiljivcem zunaj bratovščine in starejšim moškim, ki bi lahko zmanjšali število nevest. Seveda

so predindustrijske oblike bratovščin bile pogosto v nesoglasju z očetovskimi interesi pri izbiri partnerja.

7. Spremenjene tradicije bratovščin v mestih in na vasi.

Še v zgodnjem devetnajstem stoletju je bilo mogoče zaslediti sledove običajev nereda v lancashirskih predilskih skupnostih. Vendar je bila demografska situacija v mestih drugačna, godni fantje in dekleta niso bili tako omejeni in mladi so imeli manj skrbi s problemom dediščine in kontrole nad možnostjo poroke. **Natalie Davis in Edward Thompson** ugotavljata, da se je v mestnih okoljih zgodil izrazit premik od norčevalnih procesij proti ponovnim porokam k protestom proti sitnim ženskam, kot je bil proti pretepačem žensk. Za kakršne koli spremembe v statusu ženske naj bi šlo, le-te nakazujejo propad tradicionalne skrbi za godne partnerje. Zmanjšana skrb pri izbiri partnerjev je sovpadala z naraščajočim nezadovoljstvom nad drugimi vidiki življenja in vse pogosteje so s sredstvi običajev nereda začeli napadati ekonomske in tudi politične cilje. Ritualni upora, nad katerimi je mladina imela monopol, so začeli izgubljati značilno starostno strukturo. Seksualno in ekonomsko izkoriščanje sta bila vedno tesno prisotna v mislih ljudi in morda je bil porast izkoriščanja ubogih deklet od starejših moških, delodajalcev in gospodarjev domačij v zgodnjem 18. stoletju posledica obupanosti, revnih in razpada starih moralnih pritiskov, vključno z mladinskimi skupinami. Velika večina je imela včlanjene tako poročene kot tudi neporočene člane, s čimer se je izvorna funkcija podaljšanja samskega stana povsem okrnila.

8. Demografska eksplozija v obdobju »prehoda« 1770-1870.

Pod temi manifestacijami nezadovoljstva so bile globoke demografske, gospodarske in družbene spremembe, ki so spreminjale poljedelsko Evropo v prvo industrializirano in urbanizirano družbo. **John Stuart Mill** je to imenoval »obdobje prehoda«, ko je »človeštvo preraslo stare institucije, in stare doktrine in še ni našlo novih.« Prehod se ne nanaša samo na gospodarske in politične strukture, ampak tudi na družino in individualni življenjski cikel, ki sta v obdobju med 1770 in 1870 šla skozi korenite spremembe. Pomemben dejavnik je bila strma rast prebivalstva, ki se je začela sredi osemnajstega stoletja. Znižanje rodnosti je sledilo enakemu družbenemu in kronološkemu sosledju kot umrljivost, začelo se je jasno v višjih razredih, ki sta jim sledila srednji in nižji srednji razred, revne delavce pa je doseglo komaj na koncu 19. stoletja. Razredne razlike v rodnosti in umrljivosti so imele za posledico ogromne razlike v velikosti družine pri posameznih družbenih razredih. Videli smo, da je v predindustrijski Evropi ravno stanje visoke rodnosti in umrljivosti povezano s posebnim vzorcem dedovanja in sklepanja porok zahtevalo, da so morali otroke odstraniti iz družin v tistem delu njihovega življenjskega ciklusa, ki je definiran in institucionaliziran kot »mladost«.

9. Populacijska rast in spremembe tradicionalnih starostnih odnosov med kmečkim prebivalstvom.

Zgodnje faze kapitalizacije kmetijstva so bile naklonjene mladim, saj se jim je povečala moč, ker so zaslužili več denarja. Povečana proizvodnja živil je za tržno gospodarstvo pomenila bolj intenzivno uporabo plačane delovne sile in propad stare patriarhalne ureditve, vključno s plačilom dela s hrano in stanovanjem. Kmečko prebivalstvo je bilo razdeljeno v tri relativno dobro definirane razrede - velike veleposestnike, kmete zakupnike in delavce brez zemlje. Revno kmečko prebivalstvo, ki se je tradicionalno rešilo bremena svojih otrok s tem, da jih je poslalo v družine bogatejših kmetov, jih je moralo zdaj obdržati doma ali pa jih poslati še dlje v nova industrijska mesta. Očitno je, da so v poznem osemnajstem in na začetku devetnajstega stoletja skupna stanovanja staršev in otrok naraščala. V vsakem primeru je bilo to tisto, kar je kmečki sistem socialnega skrbstva

vzpodbujal, saj so družine z otroki dobile podporo kot dodatek k plači. Socialno skrbstvo je prav tako vzpodbujalo mlade poroke in tako prispevalo k nadaljnemu populacijskemu razcvetu. Mnogi so se naselili blizu svojih sorodnikov in niso kazali nobene želje, da bi se selili, kot je bilo to običajno.

10. Dodatna domača proizvodnja in propad tkanja na domu.

Podobne povezave med tradicijami in spremembami so bile značilne tudi za ostale predele Evrope, kjer je povpraševanje po delu prisililo vse večje število mladih, da so ostali v svojih vaseh, namesto da bi se selili kot nekoč. Kmetje so začeli dodajati svojemu kmečkemu dohodku se dohodek iz domače proizvodnje, saj so dobili bombaž od mestnih veletrgovcev; stkali so ga in ga prodali nazaj. Nov vir dohodka je omogočal tem in drugim takšnim skupnostim po vsej Evropi, da so preživele veliko večje število ljudi, kot je to bilo možno prej. Za tiste, ki niso imeli nobene možnosti, da bi podedovali zemljo, je bila domača proizvodnja še posebno zanimiva in je takoj učinkovala na zlom tradicionalnih vezi med dedovanjem in sklepanjem porok.

Poznavanje spolnosti, če ne že dejanska izkušnja spolnega odnosa, je očitno postalo mladini dosegljivo mnogo prej kot nekoč. Nekdaj omejenemu krogu kmečkih sinov in hčera so se pridružili otroci revnih in tistih brez zemlje. Duhovščina in premožni kmetje so zastoj ostro napadali »beraške poroke«, kajti mladina je imela ne samo številčno moč, ampak tudi tradicijo običajev nereda, s katero so se upirali starejšim. (uničili so jim ograje in pomendrali vrtove). Ker je dedovanje izginjalo, je očetovska moč izgubila veljavo in prednosti starejših otrok so se zmanjšale. Domača proizvodnja je bila samo ena stopnička do industrializacije. Tkalci v švicarskih kantonih so preživel do zgodnjega 19. stoletja, ko je njihov obstoj uničila konkurenca s tovarniško izdelanimi izdelki. Propad domačega tkalstva in drugih podobnih obrti je pomenil razbitje družine in do srede 19. stoletja so imeli tkalci med delavskim razredom v mestu Lancashire eno od najnižjih stopenj generacijske kontinuitete.

11. Propad obveznega vajeništva in politična radikalizacija mladine 1848.

Takšne napetosti so bile pogosto okrog institucije vajenstva, ki je bila osnovni regulativni mehanizem tradicionalnih obrti. V Angliji je vajenstvo postalo problem že v drugi polovici 18. stoletja, ko so funkcije te mladost podaljšujoče institucije oslabele zaradi konflikta med vajenci s *pogodbo*, in njihovimi mojstri. V Angliji so splošno obvezno vajeništvo (z izjemo župnijskega vajenstva sirot in revnih otrok) prepovedali leta 1814. V zgodnjem obdobju po letu 1815 se je pojavilo ponovno oživljanje tradicij *Wanderjahra*, *trampinga* in *tour de France*. Shajališča obrtniških pomočnikov ali »mater«, kot so jih imenovali Francozi, so še vedno služila kot nadomestne družine, bratovščine »bratov«, ki so se prepoznali po skrivnih znakih in stiskih rok.

Preden so popolnoma izginile, so institucije obrtniških pomočnikov vseeno služile nepričakovanemu namenu. Nekdaj so uravnavale pritok kandidatov, ki so postali mojstri, zdaj pa so postale del širšega gibanja, ki je imelo močno politično konotacijo in je zahtevalo ukinitve vseh poklicnih privilegijev.

12. Omejevanje selitve prebivalstva in povečana patriarhalnost zgodnjega kapitalizma.

Razširitev kapitalizma je delovala tako, da je spremenila ekonomske institucije delovne mladine. Prišleki v mestih so bili močno skoncentrirani v starostno skupino, ki jo danes imenujemo mladina. Mladi ljudje se niso vračali nazaj v vasi kot nekoč, ampak so v velikem številu postali stalni prebivalci mest. Izjemna revščina, povezana z visoko rodnostjo, je nujno povzročila generacijske napetosti, vendar je povezanost med sorodniki kljub temu ostala presenetljivo možna. V prvih fazah industrializacije je večina oblik domačega tkalstva

vzpodbujala družine, da so ostale skupaj in da so otroci delali s starši. Z izumom predilnega stroja na vodo v devetdesetih letih 18. stoletja je bil ta del procesa prenesen za tovarniške zidove in uvedlo obdobje, s katerim je začelo biti otroško delo zelo iskano. Večina tistih, ki so se preselili v mesta, ni nikoli imela v lasti lastnega podjetja in so se zaposlili v tovarni. Ker so otroke zelo radi zaposlovali, so bili starši pogosto odvisni od njih. V bistvu je tovarniška industrializacija uspešno prevzela tradicionalne kmečke navade preseljevanja za lastne namene. V primerjavi s kmečko situacijo, kjer je očetova dediščina zagotavljala pokornost, je bilo razmerje med starši in otroki bolj enakopravno, vendar so bile vsakdanje negotovosti in revščina, vključno z zdravjem, nesrečami in nezaposlenostjo, še vedno tako omejujoče, da je bila večina staršev s svojimi otroki povezana iz gole nujnosti.

13. Vrstniške skupine v začetku 19. stoletja.

Večji del družbenega življenja mladih je bil še vedno bil organiziran okoli tradicionalnih vrstniških skupin. Vseeno je videti, da so si mladi priseljenci prikrojili mnoge kmečke tradicije, da bi zadovoljili svoje potrebe v urbanih naseljih. Vrstniške skupine so imele strogo moralno kontrolo nad svojimi člani, celo med domnevno spolno promiskuitetnimi sloji mladinskih uličnih prodajalcev veljala nekakšna koda časti. Fantje so bili znani po tem, da so disciplinirali dekleta zaradi nezvestobe zelo brutalno. Skupine mladih, starih od štirinajst do dvajset let so imele enak občutek za teritorialnost kot mladinske skupine na vasi, enako nasilno sovraštvo do nečlanov, še posebno do tekmecev, ki so se borili za naklonjenost lokalnih deklet. Skupine so si nadele imena sosesk ali se krstile z bolj izrazitimi imeni. Raziskave o prostituciji v istem obdobju kažejo, da so vrstniške skupine imele veliko moč, da so dekleta spravile na kriva pota, čeprav je jasno, da so v obeh primerih tako moške kot ženske delinkventnosti bile sirote in potepuški otroci, in ne tisti, ki so živeli s starši ali blizu njih, tisti, ki so se najbolj pogosto posvetili zločinskemu življenju. Opazovalci srednjega razreda, ki so si tovarništvo razlagali kot odklonskost, so v stikih nasprotnih spolov videli le malo drugega kot razuzdanost.

14. Zgodnji kapitalizem in otroci bogatejših družbenih slojev.

Do šestdesetih in sedemdesetih let devetnajstega stoletja, ko je načrtovanje družine postalo med bogatimi vse bolj razširjeno, je veliko število otrok tudi zanje predstavljalo obliko socialne varnosti, bolj v smislu ohranjanja družinskega imena in premoženja kot pa prispevka k trenutnemu dohodku. Velike družine so bile še vedno nujne, saj so zagotavljale moškega dediča; čeprav je bila mortaliteta med višjimi sloji nižja. In ker je stopnja umrljivosti pri višjih razredih sredi 19. stoletja začela upadati, je nenehna visoka stopnja rodnosti imela za posledico več nepotrebnih otrok kot nekoč. Pojavil se je problem, kaj narediti z mlajšimi sinovi in hčerami. Kot skupina je bil srednji razred prvi, ki je prekinil z običajem, da so otroke pošiljali živeti v druge družine. Kar je zadevalo sinove, je bil srednji razred razdeljen na podjetniške elemente, ki so jim vse do srede 19. stoletja po opravljenem vajeinstvu omogočili, da so začeli s svojim poslom in na izobražene družine, za katere je formalna izobrazba predstavljala ključ do uspeha.

15. Šolanje za akademske poklice v 18. in 19. stoletju.

Celo v osemnajstem stoletju je bilo šolanje za intelektualne poklice zelo razvlečen proces. V Angliji so bile samo državnopravne službe povsem na voljo tudi sinovom s skromnimi dohodki, saj je celo vojska zahtevala kupovanje častniških činov. Drugod po Evropi je bila situacija zelo podobna, razen v Prusiji, kjer je bila za visoke državnopravne službe potrebna univerzitetna pravna izobrazba, kar je pomenilo, da so bile tako drage kot drugi intelektualni poklici. Formalnim stroškom izobraževanja so samski moški, godni za poroko, morali dodati se stroške za vzdrževanje podobe poklicne in socialne sprejemljivosti. Pogoji v angleških

zasebnih šolah istega obdobja so bili primerljivi, če ne še slabši. Tudi te šole so postala odlagališča, tako za sinove nižjega plemstva kot za potomce višjih srednjih razredov, od katerih velika večina ni imela možnosti nadaljnjega šolanja na univerzi in so bili v državni šoli samo zato, da bi pridobili vsaj nekaj družbene omike, preden bi si poiskali delo v vojski, kolonijah ali, v skrajni sili, kakšnem poslu. Za angleško mladino iz podobnega družbenega okolja je bilo demografsko in gospodarsko stanje manj težavno. Za angleške mlajše sinove je bilo bolje poskrbljeno zaradi naraščajočih gospodarskih možnosti doma in v tujini. Nadalje je aristokratska tradicionalna moč pokroviteljstva in kupovanja zadovoljevala potrebe vse do sedemdesetih let devetnajstega stoletja, ko so zaceli upoštevati zasluge in se je njihov tradicionalni monopol začel manjšati. Kriza se ni pojavila vse do tretjega desetletja 19. stoletja, ko so angleški intelektualni poklici postali prenatrpani.

16. Prostožidarstvo poznega 18. stoletja.

Začetki prostožidarstva nam razkrivajo, zakaj je to gibanje z začetki v osemnajstem stoletju pritegnilo taksno izjemno pozornost mladine višjih in srednjih razredov. Kot nakazuje samo ime, se je gibanje močno navdihovalo iz določenih obrtniških tradicij, potujočih zidarjev namreč, katerih sistem lož je pritegnil precejšnje zanimanje med izobraženimi razredi že tako zgodaj, kot je pozno sedemnajsto stoletje. Svet zidarjev je bil silno moralen. Nekje v sedemnajstem stoletju so se posamezniki, ki so izviral iz srednjega in celo višjega razreda, začeli vključevati v zidarske lože. Do zgodnjega osemnajstega stoletja so se nekatere »operativne« lože spremenile v »spekulativne«, katerih funkcije so bile zgolj družbene in kulturne, ne pa ekonomske. V letu 1717 je bila ustanovljena prva Velika loža novega prostožidarstva v Angliji; to je bil začetek gibanja, ki se je hitro razširilo po kontinentu. Zdi se, da so nove spekulativne prostožidarje na začetku pritegnile cehovske tradicije z eksotičnimi značilnostmi in družbeno moralno bratovščino, ki so jo predstavljale. V nadaljevanju stoletja so okultni običaji, povezani s cehovskimi rituali, postali vse bolj razširjeni, vendar so bili vsaj na začetku sekundarni glede na toplo, praznično vzdušje v samih ložah. Ker pa so bili Iluminati in druge mistične veje prostožidarstva tudi častilci radikalnega libertinizma in egalitarizma, je bratovščina v tem primeru postala nekakšno »podzemlje«, kjer so se razširjale ideje, uperjene proti ustaljenemu redu. Kljub vsemu je bila privlačnost okultnega globlja kot njegova politična tendenca. Skupaj so ti iskalci raziskovali alkimijo, povezujoč osebni duhovni prepoved s pretvarjanjem kovin. Verjeli so, da se srčne in tudi telesne težave izženejo z zanimanjem za okultnost, in ni bilo naključje, da so se Rosicruciani, eni od najbolj nenavadnih potomcev prostožidarjev osemnajstega stoletja, posvetili eksperimentiranju z mamili v iskanju tega, kar so sami imeli za skrivnost večne mladosti.

17. Protiinstitucionalne evangeličanske skupine: pietisti, kvekarji in metodisti.

Pietizem je razvil model manjših pobožnih skupin, ki so zavestno sledile vzorcu preproste pobožnosti zgodnjih kristjanov. Kvekerstvo, na primer, je bilo najbolj uspešno v spreobrnjenju mladih sinov in hčera v njihovih poznih dvajsetih in zgodnjih tridesetih letih; to pa so bile ravno tiste skupine, ki si niso mogle poiskati tovarštva znotraj lastnega družinskega kroga. Religiozna institucija spreobrnjenja je v skupnost vernikov prinesla družbeno odrešitev »ponovnega rojstva« in tako je brezštevna mladina skozi evangeličanski prepoved v 18. in 19. stoletju našla podporo in smisel v življenju, ki jim ga njihovo družbeno okolje in okoliščine niso mogle več zagotoviti. Pietistične skupnosti, kot sta bili *Herrnhut* v Nemčiji in *Bethlehem* v Pennsylvaniji, so šle še dlje v institucionaliziranju religije kot podaljševalke mladosti. Te skupnosti so bile organizirane po starosti in spolno segregiranih »zborih«, ki so delovali, da bi hkrati vcepili znanja, potrebna na tem svetu, in pobožnost, potrebno za onostranstvo. Otroke so že zelo zgodaj ločili od staršev in jih vzgojili v ločenih domovanjih, kjer so jih vzpodbujali k zavračanju ljubosumnosti do sorodnikov in sprejemanju vseh ljudi

kot lastnih bratov in sester. V Ameriki, je bil metodizem se posebej zanimiv za družbeno in geografsko mobilno mladino. Vse do srede 19. stoletja so univerze Nove Anglije se vedno občutile vale preporoda in na mnogih je spreobrnitev k skupnosti vernikov dobila status najpomembnejše institucije študentskega življenja. Spreobrnitev, ki se je v tistem času vezala na pozna najstniška leta, je služila za označevanje »novega zadetka«, prvega odhoda od doma, ki ga je vzdrževala in potrjevala krščanska skupnost.

18. Politizacija akademskih in prostozidarskih bratovščin po 1789.

Tradicije bratovščin v osemnajstem stoletju, posebno še prostozidarske in akademske, so po francoski revoluciji vse bolj dobile politični značaj, predvsem ker je vlada v svojem boju, da bi izkoreninila vso opozicijo, napravila skrivnostnost bratovščin še bolj zanimivo za zarotnike. Malo dvoma je o tem, da je leto 1789 za mnoge mlade fante predstavljalo osebno spremembo, saj so se izboljšale njihove možnosti, ko so kariere, upoštevajoč sposobnosti, postale možne in so se odpravile fevdalne neenakosti dedovanja. »Pokažite nam čistost svojega življenja, *Burschen*, « so rotili študente in lotili so se čiščenja študentskega življenja, njegovih navad prezgodnje nečistosti in popivanja, nadzorovali so brutalno tradicijo dvobojev in nasploh izboljšali značaj univerzitetnih mest. Študentski reformatorji so nosili brade kot znak moškosti, vendar so njihovi obredi iniciacije vključevali zaprisege čistosti in zmernosti, podobne samostanskim. Kajpada najdemo tudi pri njih enako nezaupanje do ženske družbe, ki je bilo očitno v zgodnjem pietističnem in prostozidarskem gibanju in ki ga lahko zasledimo v samskem stanu študentov na univerzah v poznem srednjem veku.

19. Mladina in utopične komune Saint-Simona in Ch. Fourierja.

V splošnem so sledili humanitarnim smernicam, ki so bile značilne za osemnajsto stoletje, sovražili so nasilje kot sredstvo in mladini naredili globok moralni cilj in pomen. Nič ni bolj nasprotovalo mentaliteti organizacije Brezpogojni kot samozvani Otroci Saint Simona, eno od mnogih utopičnih gibanj, v katerih je mladina igrala tako pomembno vlogo. Njen plemeniti oče Barthelemy Prospet **Enfantin** in njegovi učenci so bili neporočeni moški in ženske dvajsetih in zgodnjih tridesetih let, od katerih so bili mnogi diplomanti Ecole Polytechnique. Odrekli so se svojim karieram, s čimer so si podaljšali mladost v imenu družbene harmonije in univerzalne ljubezni. Frank **Manuel** je zapisal, da »Saintsimonovci pomagajo razumeti to popolno izgubo identitete, ta oceanski občutek (če sledimo Freudu), ki ga je človek izkusil v 19. in 20. stoletju, ko je uspešno izgubil samozavedanje v opojnih obdobjih nacionalističnih, socialističnih in komunističnih gibanj.« **Fourierjeva** rešitev, podobna pietistični, je bila, da se otroci že zelo zgodaj ločijo od staršev in tako se zmanjšajo psihični kot tudi gospodarski razlogi za konflikt.

20. Bohemstvo.

Pri bohemski mladini iz tridesetih let opazimo enako navdušenje nad nenavadnimi stili oblačenja, surovega vedenja in čudnega jezika, ki označuje njihove vrstnike tudi danes. Prezir do dela, prezaposlenost s sedanostjo z izključitvijo vseh mislih na preteklost in prihodnost, upor proti redu in disciplini - vsi znaki podaljšane družbenega moratorija so bili prisotni tako takrat kot tudi sedaj. Vzhodnjaške religije s svojim razumskost potlačujočim misticizmom so bile zelo priljubljene. Okultnost, alkimija, satanstvo, kar koli, kar je lahko zatrlo zahteve odraslosti, vse je bilo v modi. Za mnoge je Pariz predstavljal orgijo, izgubo vrlin in cilja v življenju. Za mlade same je bilo bohemstvo podaljšan karneval, izmikanje vlogam v realnem (odraslem) svetu, h kateremu so vedeli, da se bodo morali nazadnje le obrniti.

21. Družinske strategije ob koncu 19. stoletja.

Družinska strategija se je iz visoke rodnosti spremenila v nizko in tako so se v tem procesu spremenila tudi starševska mnenja o otrocih. Vse bolj so z vsakim otrokom ravnali (glede na spol) brez predsodkov do njegovega ali njenega vrstnega reda po rojstvu. Zaskrbljenost, ki je bila prvotno rezervirana za zelo majhne otroke, se je očitno prenesla tudi na starejšo mladino, ne iz gole sentimentalnosti, temveč zaradi spoznanja, da je potrebno investicijo dolgega, dragega šolanja skrbno načrtovati in zavestno varovati, ne pa je prepustiti naključju, kot je bilo to pogosto v prvi polovici stoletja. Podobno težnjo lahko zasledimo tudi na kontinentu, kjer je bil zaton vaještva tudi rezultat starševskih želj, da bi njihovi otroci imeli ne samo intelektualne, ampak tudi družbene ugodnosti elitnega šolanja. Doba patriarhalnega gospodinjstva s številnimi ekonomskimi in družbenimi funkcijami je bila do leta 1870 preteklost, mnoge očetovske pravice pa so si prisvojile tovarna, država in šola. Vendar se je očetovska avtoriteta še vedno ohranila na način, ki se je zdel zastarel, tiranski. Hans Heinrich Muchow je opazil kulturno zaostajanje, ki se je kazalo v očetovski počasnosti prilagajanja spremembam od velike večfunkcionalne družine k mali nuklearni družinski enoti: »Iz navade se je oklepal svoje vloge in se vsiljeval kot nadoče, še posebno odraščajočim otrokom.

22. Reforma angleškega javnega šolstva in pojav adolescence.

Adolescenca se je na svoji spodnji meji ločila od otroštva po novih ločnicah, med osnovnošolskim in srednješolskim izobraževanjem. Zdaj je postalo precej običajno, da se fantov ne pošilja na šole, kot sta Harrow ali Rugby, pred trinajstim ali štirinajstim letom in da jih damo v pripravljano šolo z dečki njihovih let. Adolescenca sta omogočili nizka umrljivost in nizka rodnost, čeprav je resnična preizkušnja družbenih in psiholoških kvalitete te starostne skupine bila elitna srednja šola. V Angliji je bila adolescenca nenačrtovana posledica reforme zasebnega šolstva z internati, katere začetki se navadno povezujejo z obdobjem, ko je Thomas Arnold opravljal mesto ravnatelja na Rugbyju od leta 1827 do 1839. Avtoriteta učiteljev, ki se je v zadnjih stotih letih tako razvrednotila, se je za tiste, ki so sledili Arnoldu, znova dvignila, celo do te stopnje, da si je bilo mogoče zamišljati šolo kot primeren nadomestek za družino in učitelje kot nadomestne očete. Reforma je dala šoli popolno avtoriteto nad njenimi učenci, nekaj, česar si poprej sploh niso mogli predstavljati, ker je bilo samo izobraževanje obrobno v primerjavi z glavnim prostorom izobraževanja, zunanjim svetom.

23. Puberteta in discipliniranje mladih ob koncu 19. stoletja.

Vojskovanje je bilo nadomestek za dostop do odraslega statusa in bahaški rezervni častnik v poznem devetnajstem stoletju je bil simbol svoboščin odraslosti, ki so bile še bolj izrazite prav zaradi tega, ker so bile v močnem nasprotju s prisilnem jopičem adolescence. Moški na nemških univerzah so zaznamovali družbeno razliko med sabo in dijaki s prekomernim bojevanjem in popivanjem. Šport je prevzel mnogo funkcij obreda prehoda, ki so bile poprej rezervirane za študij latinskega jezika, saj je prav tako zagotavljal ločenost dečkov od sveta deklic med kritičnim prehodom iz otroštva v odraslost. V to zamenjavo pa je bila vključena pomembna družbena sprememba. Ženski se je bilo potrebno izogibati, saj je ženskost predstavljala nemoč, čustva in nezanesljivost. Na fante, ki se niso udeležili tekem in niso korakali, so gledali kot na neprilagojene. Za večino je bil ta odklon v obliko nedolžne ljubezni samo začasen ovinek na poti k odrasli heteroseksualnosti. Medtem ko še vedno ni popolnoma jasno, če so šole ustvarile svoj delež odraslih homoseksualcev, je skoraj popolna ločitev od nasprotnega spola povzročila, da so dejstva o spolnosti spremenili v prepovedan skrivnosten svet, izpostavljanje kateremu je imelo travmatičen učinek na mlade brezspolnike.

24. Adolescenca okoli 1900 - izobraževanje otrok po osnovni soli.

Angleški fantje so se ponašali z mirnostjo in uglajenostjo, ki sta presenečali in razveseljevali večino tujih obiskovalcev, vendar sta se pod to zunanjostjo skrivala precejšen nemir in dvom

vase, ki sta bila rezultat izobraževanja, ki se je le malo posvečalo osebnemu ali čustvenemu razvoju. Fantje so mislili, da nimajo nobenih osebnih pravic, ampak samo statusne vloge, ki so jim dodeljene kot privilegiji. Šolsko življenje postane realnost in domače življenje postane iluzija,« in tisti, ki se jim je celo življenje vrtelo okoli skupinskih športov in bratovščin so bili v družbi nasprotnega spola seveda negotovi. Učenje o spolnosti je ostalo na nikogaršnji zemlji, ne starševski ne šolski, navkljub naraščajočim pubertetnim tegobam. Do leta 1900 so problemi adolescence vzbudili javno pozornost, saj se je naraščajoča manjšina populacije znašla v demografskih in gospodarskih pogojih, ki so ustvarili to novo obdobje življenja. V Angliji, najbogatejši državi v Evropi, je število staršev, ki so si lahko privoščili srednješolsko izobraževanje svojih otrok, zneslo komaj 6% celotne populacije v letu 1909, in le 1,5% starostne skupine med petnajstimi in osemnajstimi leti je bil vključen v srednješolsko izobraževanje.

25. Ciklus revščine nekvalificiranega delavskega razreda okoli 1900.

Na vrhu delavskega razreda je bila tako imenovana "delavska aristokracija", skupina kvalificiranih, dobro plačanih obrtnikov, katerih standard je bil podoben nižjemu srednjemu razredu. Povišane plače in izboljšani zdravstveni pogoji so spremenili mišljenje kvalificiranih delavcev o lastnih otrocih. Mnogi so živeli zunaj samih središč mest in so uživali v povprečnem življenjskem prostoru treh ali štirih sob na hišo. Družinsko življenje se je spremenilo, ker so se matere manj zaposlovale in so posvečale veliko časa in energije vzgoji otrok. »Družinsko življenje je postalo bolj zasebno,« »in ženske so po ves dan doma in med tem, ko so možje v službah, so v glavnem prepuščene lastni iznajdljivosti. Rowntree je v svoji raziskavi Yorka leta 1899 ugotovil, da je več kot 40% družin delavskega razreda, medtem ko so jim odraščali otroci, komaj shajalo. Zmožnost otrok iz revnih družin, da bi se kdaj koli povzpeli nad svoj razred, je bila ostro omejena z dejstvom, da so te družine potrebovale največ denarja ravno takrat, ko bi izdatki za šolanje ali vaje lahko omogočili pomik navzgor. Fantje, ki niso imeli nobenega strokovnega znanja ali dobrih priporočil, so bili vrženi v morje priložnostnega dela, ki je bilo značilno za industrijski kapitalizem ob koncu devetnajstega stoletja.

26. Vrstniške skupine in prosti čas ob prelomu 19. in 20. stoletja.

Glavni razlog za zaskrbljenost kvalificiranih delavcev glede najstniških let po letu 1900 so bili znaki zmanjšanih možnosti in družbeno nazadovanje navzdol. Njihova zaskrbljenost se je tudi odražala v njihovem pritisku na otroke, da bi se pridružili rokodelskim in cerkvenim organizacijam in v vse večji strogosti, s katero so starši iz tega sloja kontrolirali ulično življenje sinov in hčera. Njihove prostočasne dejavnosti so se vse bolj oddaljevale od tradicij mestnih mladinskih skupin in so postale vse tesneje povezane z družinskimi zabavami. Večji del dejavnosti kvalificirane mladine se je preselil z ulic v zaprte prostore ali v sam dom ali pa v različne mladinske klube, ki so se namnožili v osemdesetih in devetdesetih letih. Prosti čas v najstniških letih je bil še vseeno vedno omejen na višje sloje delavskega razreda. Revni otroci so delali več ur in so imeli manj denarja, ki bi ga lahko zapravili, kot sloj nad njimi. Ker so živeli v dveh ali treh sobah, ki so bile natrpane z veliko družino z osmimi ali več člani, jim je bilo onemogočeno razviti zasebno družinsko življenje, ki se je uveljavljalo med bogatejšimi delavci in tudi meščani. Ulica je bila še vedno njihovo najpomembnejše igrišče.

27. Deelitizacija »proizvodnje« adolescence-sekundarna socializacija otrok nižjih slojev.

Socialne in psihološke teorije o nestabilnosti in ranljivosti te starostne skupine so odpravljale poplavo zaščitniške zakonodaje, ki je do leta 1914 radikalno omejevala njeno neodvisnost. Ker se je srednješolsko izobraževanje razširilo, so se prav tako razširile tudi zunajšolske dejavnosti. Sodobniki, kot sta bila Ellen Key in G. Stanley Hall, so slavili

odstranitev najstnikov iz sveta odraslih kot najvišji dosežek prosvetljene civilizacije. Vsiljevanje adolescence je povzročilo močan upor predvsem med revnimi delavci, kar je imelo za posledico, da so večji del obdobja med 1900 in 1950 meje med konformnostjo in prestopništvom potekale v bistvu po razrednih ločnicah. Vse več mladih v najstniških letih je zapuščalo trg delovne sile. Zdi se, da se je koncept »adolescence« postopno, vendar gladko razširil z razredov, iz katerih je izhajal, na vse večji del delavske populacije. 31% populacije še vedno živelo pod mejo revščine.

28. Značilnosti novih vzgojnih pristopov okoli 1900.

Hill še vedno govoril o mladinskih prestopnikih kot o »malih zakrnelih moških«, katerih najbolj nespametna značilnost je bila njihova prezgodnja zrelost. Fizična stran človeštva, ki ji starejša generacija socialnih delavcev ni zaupala, je hitro postala obsedenost novih. Upad mestnih tolp je ponudil možnost za zamenjavo tradicionalnega vodstva starejše mladine z odraslim nadzorom. To je bila filozofija angleškega naselitvenega gibanja v osemdesetih letih, ko so preplavili revne mestne četrti z resnimi, vendar srčnimi zaščitniki otrok, ki so prišli z univerz ali privatnih šol. Cilj angleškega klubskega gibanja v osemdesetih letih je bil, »da ohranja uveljavljeni red v cerkvi in državi z izobraževanjem množice ljudi v vedenju in vrednotah ter v politični odgovornosti, ki je seveda pomenila podredivost.« V obeh državah so elite predpostavljale, da nacionalni interes zahteva tesnejšo udeležbo v življenju revnih in ker so bili otroci in mladina bolj na razpolago kot odrasli, so prav oni postali predmet zanimanja duhovščine, poslovnežev in drugih usmerjevalcev srednje in višjerazrednega mnenja. Za vse je bilo značilno nekakšno romantiziranje mladine, ki naj bi bila vir osebnega in družbenega preporoda; to je bil znak, da je sto let trajajoči boj za ustanovitev liberalne civilizacije izčrpal srednji razred političnih metod in ideologij. Tako so po eni strani nova gibanja poskušala na navidezno nepolitični način doseči kulturni preporod s ponovnim oživljanjem tega, za kar so verjeli, da je prasplošna oblika mladine - »adolescenca«. Po drugi strani so, če so njihove oblike in ideologije odražale elitne vrednote, poskušali ustanoviti konzervativno silo navkljub zanikanju političnih namer.

29. Fantovske brigade, skavtstvo Baden-Powella.

»Potrebno je vzpodbujati prijateljstvo med razredi, tako da med njimi ne bo nobenih pregrad.« Iz dokumentov klubskih debatnih krožkov je razvidno, da so se vseh spornih vprašanj, ki so burila takratno družbo, lotevali zadržano in ko so leta 1910 razpravljali o delikatnem vprašanju politike zaščitnih carin, so voditelji veselo ugotovili, da »so skoraj vsi v klubu vdani torijci.« Skavtavska politika ni bila edina, ki je zaznamovala to gibanje kot višjerazredno. Baden-Powell se je hvalil s svojim razumevanjem »fantovskega duha« in njegova bujna domišljija je ustvarila ogromno ritualov, pesmi in praznikov prirejenih za prilagodljive adolescente, vendar ni imel nobene izkušnje ali razumevanja o življenjskem slogu delavskega razreda. Skavtstvo je prevzelo že razvit model ločenosti sveta odraslih in sveta mladine na elitnih zasebnih šolah. Kot enospolna organizacija je poudarjalo prednosti odlaganja dosega odraslih vlog, vzdrževalo miselnost, da prehiter stik z nasprotnim spolom ogroža moškost dečkov in pokvari udomačeno ženskost deklic. Celo ko je gospa Baden - Powell leta 1909 ustanovila skavtinje (Girl Guides) je general vztrajal, da so se dejavnosti izvajale ločeno od skavtov. Fantje so bili fantje, dekleta dekleta in nikoli se niso srečali. Tako ni presenetljivo, da so skavti z vsemi pravili in nezaupanjem v zrelost imeli večji uspeh v srednjem razredu kot med proletariatom.

30. Nemške korporativne in konfesionalne mladinske organizacije - Wandervogel.

Tudi v Nemčiji so vse do zgodnjega dvajsetega stoletja prevladovalle staromodne poklicne in konfesionalne mladinske organizacije. Zgodnji poskusi širjenja evangelija, so bili predvsem usmerjeni k revnim otrokom. Kasnejše mladinske verske organizacije, so se usmerile k

širšemu družbenemu kontekstu, kljub temu pa so obdržale močne verske značilnosti. Slednji, ki so bili tako arhetipsko angleški v svojem kompromisu med utilitarizmom angleškega srednjega razreda in nagnjenostjo aristokracije k športu, so predstavljali slogovno nasprotje Wandervoglu, katerega kljubovalno nekonvencionalno vedenje in videz sta odražala ponovno oživitev mladinskega radikalizma iz zgodnjega devetnajstega stoletja. Zdelo se je, da je Wandervogel izzval družbena pravila nemške aristokracije in vsaj na začetku se je zoperstavil tudi militarizmu. Vendarle so se pod razlikami skrivale tudi podobnosti v izvoru in ciljih. Tudi **Wandervogel** je bil rezultat zaskrbljenosti srednjega razreda, čeprav je bila zgodovina nemške buržuazije dovolj drugačna od angleške, da je razvila drugačne načine, s katerimi so se lotevali adolescence. »Bistvo Wandervogla je bil umik od omejitev šole in mesta v prostran svet, daleč od šolskih dolžnosti in vsakodnevne discipline v okolje pustolovščin.« Spontanost, čutnost in druge duhovne kvalitete, ki jih je razširjala kultura Wandervogla, niso bile take, da bi jih podprla vojska ali birokracija. Po drugi strani pa je, ko se je približala prva svetovna vojna, poudarek na fizičnih vajah in urjenju dobro sovpadal z disciplinskimi zahtevami, ki so izvirale s tistega konca.

31. Prisilna zakonodaja za družbeno kontrolo otrok ob koncu 19. stoletja v Angliji in Nemčiji.

Navkljub očitnim političnim razlikam, je bilo jasno, da sta se tako Anglija kot Nemčija pomikali k definiciji »adolescence« kot podrejene, odvisne kategorije populacije. Prisilna zakonodaja, ki je bila usmerjena v družbeno kontrolo otrok, celo kadar se to ni skladalo z interesi staršev, je dobila precejšen zagon ob ustanovitvi Nacionalnega društva za preprečevanje krutosti do otrok v osemdesetih letih devetnajstega stoletja. Razvoj britanskih sodišč in kazenskih postopkov je tekel vzporedno in je okrepil tendenco, ki se je pričela v petdesetih letih devetnajstega stoletja z ustanovitvijo mladinskih vzgojnih zavodov in popboljševalnic za prestopnike, stare manj kot šestnajst let. V letu 1889 so prepovedali zapirati prestopnike iz te starostne skupine skupaj z odraslimi. Pogojna kazen za mladoletne prestopnike je bila uvedena leta 1907 in leta 1908 so dobili sodniki pooblastila, da so lahko imeli za prestopnike, stare manj kot šestnajst let, ločene, zaprte obravnave. Zakon o otrocih in mladih osebah iz leta 1933 je še bolj razširil princip posebne sodne obravnave, tako da so bili mladoletniki do sedemnajstega leta starosti v pristojnosti zakonodaje, ki je domnevala, da imajo pred sodiščem manjšo odgovornost za svoja dejanja kot starejši. Nikjer ni bila zamenjava zdrave pameti z znanstveno presojo bolj vidna kot v razpravljanju o mladinski spolnosti. Le-ta je že od nekdanj skrbela zaščitnike otrok, vendar je še niso nikoli dojemali s tako determinističnega zornega kota. Masturbacija ali, kot so jo viktorijanci radi imenovali, samooskrumba je že od poznega osemnajstega stoletja povzročala vse večjo zaskrbljenost. Zdravniki in moralisti (pogosto eni in isti) so ji pripisovali najbolj strašne posledice, od impotence do epilepsije, melanholičnost in samomorilska depresija sta bili na vrhu seznama simptomov, ki so se splošno imenovali »masturbacijska blaznost«.

32. Vključevanje države v delo z nešoloobvezno mladino po 1916.

V Angliji je bilo ukvarjanje z mladino nad šoloobveznimi leti (štirinajst v letu 1918) navadno prepuščeno prostovoljnemu zavodu. Ta zapaščina liberalizma devetnajstega stoletja je bila leta 1916 nadgrajena z ustanovitvijo uradnih Odborov za mladinske organizacije, ki naj bi vzpodbujali in koordinirali vse javno in privatno mladinsko delo na prostovoljni osnovi. Reformo so pospešile naraščajoče stopnje mladinskega kriminala med vojno in jasno je bilo, da bi bila država rada povečala svoj nadzor, če bi pogoji tako dovoljevali. Finančni problemi so onemogočili, da bi Zakon o izobraževanju iz leta 1921 določil obvezno nadaljnje šolanje za tiste, ki so pustili šolo, in tudi večina lokalnih Odborov za mladinske organizacije je v dvajsetih in tridesetih letih ostala precej šibkih. Vendarle angleška vlada ni ukrepala vse do

izbruha druge svetovne vojne. Večje vmešavanje države je v nemški družbi odražalo politično in gospodarsko zgodovino, za katero je bila značilna višja stopnja družbenega konflikta. Angleškemu srednjemu razredu se ni bilo potrebno soočiti z enakimi militantnimi delavskimi gibanji kot nemškemu srednjemu razredu in to je bil tudi glavni razlog, zakaj je slednji podprl močnejšo kontrolo nad mlajšim delom populacije.

33. Zaščitniki otrok, ki so sprejemali zaščitniško zakonodajo med 1900 in 1950.

Naposled se je delo z mladimi profesionaliziralo, vendar je še pred drugo svetovno vojno bilo prostovoljni trud moških in žensk višjega in srednjega razreda, najpogosteje duhovščine, vzgojiteljev in vojske, in tudi zdravniki so imeli ponekod zelo pomembno vlogo. Za ženske iz tega razreda, ki so v vse večjem številu postajale zaščitnice otrok in so temu osebnemu poslanstvu celo pripisale ves pomen svojega življenja, pa je delo z mladimi vendar predstavljalo družbeno redefinicijo. Tudi že pred tem so bile ženske zaščitnice otrok, vendar so vedno ostale v ozadju, ker so se bale, kot Mary Carpenter, da bi »izgubile ženske lastnosti«, če bi preveč aktivno sodelovale v javnih zadevah, ki so bile vedno v domeni moških. Do leta 1900 se je to začelo spreminjati in tako v Angliji kot v Nemčiji so bili lobiji pretežno ženski organizaciji. Angleška Materinska zveza in nemška Zveza prijateljic mladih deklet sta še posebej opozorili na posebno odgovornost ženske na področju vzgajanja otrok in njeno naravno vlogo kot zaščitnice mladih. Vstop žensk na področje javnih zadev je morda vznemiril konzervativce, vendar so zelo težko nasprotovali gibanju, ki je vzdrževalo strogo ločenost med moškimi in ženskimi vlogami in ni vključevalo nobene ponovne razdelitve moči med spoloma. Ker je bila ta dejavnost v svoji družbeni orientaciji »nepolitična« in predvsem meščanska, ni predstavljala nobenega izziva moški dominantnosti tako kot radikalni feminizem in sufražetsko gibanje.

34. Mladinska odklonskost.

Če je vzoren adolescent predstavljal vse, kar je čisto in stabilno v obdobju notranje in zunanje napetosti, je mlad delinkvent posebej vse, česar se je treba bati in zaničevati; tako je postal neodpravljen del družbenega sveta, s katerim so se ukvarjali zaščitniki otrok. Vendar so otroške zločince v času Dickensa bolj povezovali z razredom kot s starostno skupino.

To je bilo obdobje, v katerem je biološki determinizem pustil globok pečat in tisti, na katere je vplival italijanski kriminolog **Lombroso**, so bili prepričani, da lahko prepoznajo »kriminalne tipe« že v zelo zgodnjih letih. Celotna teoretika, ki niso bili predani ideji podedovanih kriminalnih dispozicij, so se zdaj bolj zavedali, kako narava (v nasprotju z okoljem) oblikuje vedenje.

William Douglas Morrison je leta 1896 nakazal: »Rezultati nedavnih raziskav nakazujejo sklep, da se človeška bitja rodijo v ta svet z izrazitimi značilnostmi temperamenta in karakterja, ki se bodo vedno izražale v neki obliki ne glede na to, kakšen proces šolanja opravi posameznik. Vendar je končna oblika podedovanih lastnosti v veliki meri odvisna od vrste družbenih okoliščin, v katerih se razvija posameznik.« Če znake kriminalnosti in spolne perversnosti odkrijemo dovolj zgodaj, jih lahko zdravimo in celo pozdravimo. Ko altruizem naleti na upor, vse prevečkrat ustvari močno sovraštvo, in ni bilo naključno, da ko se je v zgodnjih devetdesetih letih nelagodje nad neprimernim mladinskim vedenjem obrnilo v agresivno sovražnost, so se prav tisti, ki so bili najbolj povezani z mladimi, najbolj zavzemali za prisilne ukrepe. Zadnja desetletja devetnajstega stoletja so bila v znamenju neprestanih pritožb nad bučnim vedenjem na vsakoletnem prazniku St. Giles. Duhovščina je skrbela, da bi se držali gospodovega dne in je pritiskala na policijo, da je v času maše zjutraj in zvečer počistila ulice. Kockanje, javno druženje s prostitutkami in celo tako nedolžno preživljanje

prostega časa, kot je bilo kopanje brez kopalk, je bilo na udaru v imenu zaščite doraščajoče generacije. Učitelji so vodili kampanjo proti najnovejši nevarnosti mladinskega propada - kinematografski predstavi.

35. Kriminalizacija mladinskih socialnih ritualov in moralnosti.

V devetnajstem stoletju je bilo nasilno sovraštvo med otroki različnih razredov samo po sebi umevno. Vse do konca stoletja so se univerzitetni študentje radi pomerili z lokalnimi mladeniči ne samo, ko so bili boji med prebivalci in študenti del običaja, ampak kadar koli se je za to ponudila možnost. Tradicionalno so jim nasilje vrnili v enaki meri. Margaret Fletcher, je kasneje pisala o tveganju otrok iz srednjega razreda, ki so šli skozi revne predele mesta. »Skakali so (otroci iz sošeske) od razburjenja in kazali s prsti, kričali so 'gospoda' s takšnim zaničevanjem in prezirom, kot bi govorili o čem umazanem. Po letu 1910 je prejšnja tendenca po nezakonitih dejanjih, zagrešenih v skupini, izumrla, kar še dodatno potrjuje, da je vedenje od začetka stoletja postajalo vse bolj individualizirano.

36. Razredna determiniranost mladinskega prestopništva (1890-1914).

Z drugimi besedami, bolj ko so bili mladi neodvisni, bolj so bili odgovorni za lastno vedenje in bolj jih je družba stigmatizirala kot dejanske ali potencialne prestopnike. Prav navade delavskega razreda, ki so bile osredinjene v odraslost, so prispevale k tej ranljivosti, kajti v očeh srednjega razreda so delavci svoje otroke oropali potrebne vzgoje in zaščite, ko so jih v svet poslali tako zgodaj. Nezmožni, da bi razumeli ali vsaj tolerirali, kako je delavski razred vzgajal svoje otroke, so samozvani zaščitniki otrok mlajše generacije videli »prikrajšane« otroke kot potencialne prestopnike. Poskusi uzakonitve moralnosti in omejitve neodvisnosti delavske mladine so seveda vodili v konflikt med oblastjo in mladimi, ki jo je bilo mogoče interpretirati kot kot dokaz za inherentno nagnjenost teh mladih k nesocialnemu vedenju. Sinovi in hčere revnih se zdaleč niso tako dobro prilagodili modelu adolescence, ki so jo predstavljale šole in mladinske organizacije, kot mladi iz srednjega razreda. Edgar Z. **Friedenberg** je opazil, da je od leta 1914 stara identifikacija zrelosti z osebno avtonomijo bila spodkopana do te točke, da se nepodrejenost avtomatično razume kot grožnja družbi. Prestopnika, ki ponazarja to neodvisnost, vse bolj sprejemajo s strahom in kot sumljivega. »Ko se toliko spremenijo življenjski pogoji, da nudijo vse manj možnosti za samo usmerjanje, postane avtonomija sama ali sumljiva ali pa mora biti ponovno definirana kot nekakšno popuščanje zahtevam življenja skupine.

37. Dokončen propad družinskega patriarhata po 1950 in uvajanje v spolnost.

Ideal adolescence, za izpolnitev katerega so se trudile generacije učiteljev in socialnih delavcev, se je zdel v mirnih petdesetih letih popoln. Idejo življenjskega obdobja, osvobojenega odgovornosti odraslih, so bolj uporni člani mlajše generacije, kaj hitro popačili v strašljivo podobo upornika brez razloga. Če naraščajoče prestopništvo ni bilo dovolj za premislek, je obstajalo še spoznanje, da se celo v milejših značilnostih adolescence, vključno z njeno politično pasivnostjo in družbeno podrejenostjo, zrcalijo druge dobro znane slabosti odrasle družbe. Očitno je bilo, da je boljši življenjski standard delavskega razreda omogočal, da je bilo njihovo dožemanje otrok bolj srednjerazredno, medtem ko je meščanstvo razvijalo predstavo o mladini, ki je bila bližje neodvisnosti in prezgodnji zrelosti, ki so ju poprej povezovali samo z otroki iz delavskega razreda.

Za družine iz srednjega in višjih razredov je bilo obdobje po letu 1950 obdobje končnega propada patriarhata. Eden od znakov večje svobode adolescentov je bila ukinitve nadzorstva nad dekletimi in do šestdesetih se je kazala značilna tendenca, da so starši veliko bolj zaupali vrstniški skupini in za svoje sinove in hčere zahtevali manj odrasle kontrole. Najstniki tega

razreda so podirali ovire iz svoje družbene izolacije in nikjer se to ni bolj očitno izražalo kot v njihovem spolnem vedenju.

38. Socialno-kulturne posledice spremenjenih družinskih strategij med delavskim razredom po II. svetovni vojni.

Tudi najemnikov ni več, kajti delavci so si že lahko privoščili svoje hiše ali stanovanja. Med sorodniki, je v kategoriji »otrok brez staršev« opaziti precejšen upad, zaradi upada stopnje umrljivosti je bilo manj sirot, ki so jih nekoč vzeli sorodniki na stanovanje m tudi zato, ker se je tradicija mladih ljudi, ki bi se s podeželja selili v mesta in tam živeli z družinami, praktično končala. Čeprav se je ohranila težnja, da so stari ljudje še vedno živeli s svojimi poročenimi otroki, se je delavski dom skrčil na jedro družine. Primeri družin, ki se zanašajo na dohodek otrok, so zdaj redki, četudi se od zaposlenih otrok, ki živijo doma pričakuje, da prispevajo nekaj v družinski proračun za stanovanje in prehrano. Povsod je razširjeno, da otroci do poroke stanujejo doma, saj je zaradi manjših družin doma več prostora, kot ga je bilo nekoč. Ne preseneča, da se je, ko se je delavski razred preselil v predmestje in začel živeti v bolj prostornem okolju, tudi preživljanje prostega časa vse bolj usmerilo v krog družine na način, ki je bil nekoč rezerviran samo za premožne.

39. Vrstniške skupine okoli 1950.

Ker je delavska mladina manj statusno in karierno usmerjena, je bolj verjetno, da jih omejevalna šolska narava jezi in da so manj zmožni sprejemati oddaljeno nagrado za svoje delo kot njihovi vrstniki iz srednjega razreda. Njihov ideal je namreč dobro plačana, zanesljiva služba, ki bo omogočala hitro dosego odraslega statusa. Skladno s tem so manj lojalni institucijam, kot na primer šoli, in bolj predani svojim ljudem, še posebno vrstniški skupini. Še posebno moški najdejo v svoji starostni skupini večjo izpolnitev kot v klubih ali organiziranih rekreativnih dejavnostih in kjer je spolna ločenost še okrepljena z delovnimi vlogami, moška vrstniška skupina ostane primarna enota življenja v skupnosti celo po tem, ko se moški poroči. Običajno vrstniška skupina vseeno le redko obdrži lojalnost svojih članov po osemnajstem ali devetnajstem letu, ko so aktivno dejavni v snubljenju.

40. Mladinske skupine okoli 1950.

Razvoj življenjskih obdobij je bil usmerjen v isto točko, toda ne do te mere, da bi ustvaril skupen model bodisi deškosti bodisi dekliškosti. Če ne bi bilo včlanjenih toliko novincev, bi gibanje bilo še v večjih težavah. Organizacije za dekleta so še težje obdržale članstvo, staro štirinajst in več let; to je bil tudi eden od razlogov, da je oxforski mladinski mestni svet že v letu 1950 sklenil, da se lahko delavskim dekletom najbolje pomaga tako, da »jih obravnavajo ne kot članice mladinskih klubov, ampak kot mlade odrasle.« Za večino mladinskih klubov je bilo zdaj značilno bolj sproščeno vzdušje, saj je strah pred nekontroliranimi dejavnostmi izginil, kljub temu je bilo opaziti določene napetosti med staro in novo generacijo mladinskih delavcev, ki je zabeležena tudi v uvodnikih, ki so se pojavili v Oxfordskih mladinskih novicah: Četudi mnogo mladinskih voditeljev uči vrednote privatnih šol, lojalnost, iniciativo, občutek za odgovornost, jih le malo v organizacijah vzpodbuja, da bi mladi mislili sami zase. Mladina je bila na prehodu in četudi je bilo veliko upiranja spremembam, se je mnenje srednjega razreda jasno pomikalo k večjemu sprejemanju različnih življenjskih ciklov. Sodelovanje v dejavnostih skupnosti se je zdaj vzpodbujalo, čeprav so na sodelovanje mladih v politiki še vedno gledali kot na nevarnost. Beatlomanija je bila po izvoru delavski pojav in prezir do rock glasbe in plesa, ki so ga čutili mnogi člani kluba, je izražal nespremenjenost razredne zavesti tistih, ki so bili na oblasti.

41. Politična in družbena emancipacija modernih evropskih in ameriških mladin okoli

1960.

Osamosvojitve mladine od prejšnjega odvisnega statusa je sovpadala s ponovno pridobitvijo dot očene mere državljske enakosti. Delno je bilo to zaradi vojaške službe, ki so jo zahtevali od moških med obdobjem hladne vojne. Dolžnosti se v demokratični družbi v končni fazi morajo nagraditi s pravicami in do srede šestdesetih se je veliko govorilo o povečanju političnih in družbenih pravic tistim, ki so dovolj stari, da jih vpokličejo v vojsko. Položaj modernega adolescenta zajema tako privilegije kot prikrajšanje. V Evropi in prav tako v Ameriki je bit koncept mladinskih sodišč neprizanesljivo kritiziran. V Veliki Britaniji je poročilo angleške vlade, objavljeno leta 1965, zahtevalo zamenjavo mladinskih sodišč z družinskimi sveti, ki bi temeljili na modelu že obstoječih svetov v skandinavskih državah. Povsod se je k družini in skupnosti povrnilo nekaj prejšnjega statusa ki sta ga izgubili zaradi t. i »terapevtskih ustanov« na začetku stoletja, kajti izkazalo se je, da so te »totalne institucije« popolnoma neučinkovite za zdravljenje, kar je vzpodbudilo eksperimentiranje z novimi »odprtimi« ustanovami, ki se nahajajo znotraj znanega okolja ter mladim omogočajo normalno vključevanje v šolo, službo ali druženje s prijatelji. Danes ne obstajajo nobene protikulture, ki bi se bile zmožne ohranjati ločeno od odraslih institucij in vrednot; in ker so odrasli tako vpleteni v glasbo in modo mladih, tudi te očitno združujejo, ne pa ločujejo generacije. Celo študentje, ki so pokazali nezadovoljstvo tako, da so se izpisali iz šole in se vključili v različna nepolitična alternativna kulturna gibanja, so kazali zrelost, ki je bila precej redka za prejšnje generacije srednjega razreda.

6. H. Buddemeier: »Mediji, omika, socialno«, v: Dialogi 1-211999,

1. Merljivost naravnega in družbenega sveta (G. Galilei).

Galileo Galilei, utemeljitelj modernega, na meritvah utemeljenega naravoslovja je zahteval: izmeriti, kar se da izmeriti, in narediti merljivo, česar se ne da izmeriti. Z drugimi besedami: spoznanja moramo biti sposobni izraziti z močjo števil. Za Galilea je bila njegova metoda uporabna samo na zunanji naravi, pri preučevanju ljudi pa le toliko, kolikor je človek naravno bitje. V 19. stol. se razvije naravoslovni materializem, ki si prizadeva za to, da tudi pojave, kot so zaznavanje, občutek, zavest in kognitivne sposobnosti, pripelje na raven naravoslovno razložljivih pojavov. V 20. stol. se na ta prizadevanja navezuje predvsem raziskovanje možganov. Časopisna poročila kažejo nekakšno nagnjenje k antropomorfiziranju in mistificiranju računalnika. Vzporedno s tem oblikujejo raziskovanja možganov, medicina in druge znanosti vedno bolj strojno podobo človeka. Od tod prihaja predstava o nekakšni izenačenosti človeka in računalnika, kar posledično vodi v omajanje človekovega posebnega položaja znotraj stvarjenja. Vidimo lahko, da do sedaj še noben stroj pri človeku ni zbudil toliko fantazij in bojazni kot računalnik.

2. Splošna opredelitev medija.

Medij je posrednik, kot nekaj kar posreduje. Medij naredi nekaj vidno, postavi nekaj pred oči ali uho, kar povsem naravno ne bi bilo mogoče zaznati, ker bi to izničilo prostorska oddaljenost ali časovna odmaknjenost ali pa kar oboje skupaj. K mediju sodi, da se obrača na enega ali več človeških čutov. K mediju prav tako sodi, da z njegovo pomočjo premostimo ločenost, ki nastaja v času in prostoru. Prvi medij v tem pomenu je pisava, natančneje pisni izdelek, ki ga predstavlja na premičnem nosilcu fiksirana pisava. Takšno pisavo poznamo kot pismo, ki povezuje časovno in krajevno ločene ljudi. K mediju v modernem pomenu besede sodi značilnost, da je njegova vsebina širše dostopna. Z vidika takšne opredelitve je knjiga prvi moderni medij.

3. Funkcionalna opredelitev medija (primer knjige).

Steiner meni, da je prvi dosežek knjige, da ljudem pomaga osvoboditi se odvisnosti od drugih posameznikov. S pojavom knjige je bilo mogoče razširjati znanstvena spoznanja o naravi, pri čemer so knjige silile znanstvenike tudi k temu, da so se razumljivo izražali. Naslednji dosežek je povezan z dejstvom, da si je veliko ljudi prizadevalo, da postanejo neodvisni tudi v svojem delovanju. S pomočjo natisnjenih poročil je postalo prvič mogoče to, kar razumemo s pojmom javnega mnenja. »Pri velikem posvetu« se najdejo skupaj ljudje, ki so na poti svoje individualizacije. S tem se znova povežejo v nekakšni skupnosti, ki ne sme biti omejena samo na politični ravni. Ob tem Steiner poudarja temeljni povezovalni učinek knjige. Bolj ko se človek individualizira, bolj potrebuje zase sredstvo, ki je oddvojeno od njega kot posameznika, ki pa kljub temu omogoča ponovno povezanost znotraj večje celote. Ko **Steiner** rezimira dosežke in učinke ob pojavu knjige, jasno podčrta, kako je govor ustvarjalec kulture in kako je tiskana beseda »močno sredstvo povezovanja, poklicani namestnik izgovorjene besede, soustvarjalec moderne kulture«.

4. Primerjava medija knjige in medija računalnika.

Knjiga prenaša s pomočjo pisave avtorjeve misli in to tako, da so le te dostopne številnim ljudem neodvisno od kraja, na katerem se je znašel bralec, in neodvisno od časovnega trenutka, ki si ga je izbral za branje. Knjiga povezuje, ampak tudi poudarja ločitev. Je zastopnik, ki ne razvija nikakršnih aktivnosti in ne kaže nič lažnivo. Če se za medij uporabi računalnik, potem je mogoče z njegovo pomočjo poročila tako izmenjavati, da ostane samo prostorska ločitev. To pomeni, da se izmenjava dogaja v realnem času. Ob tem obstaja

nevarnost, kako računalniško pogojena povezava hlina resnično srečanje, na osnovi česar obstaja poizkus nadomestiti neposredna srečanja z medijsko posredovanimi srečanji.

5. Predmoderne in moderne družbe (V. Flusser).

Ali lahko računalnik in internet z ozirom na težek socialni položaj izboljšujeta le-tega? Ali sta oba morda, edina vez, ki jo danes potrebujemo, da bi lahko izgradili moderno družbo? Vilem Flusser, eden od filozofov informacijskega časa, zagovarja prav to stališče. Moderne družbe opisuje kot družbe, v ozadju katerih ne leži nobena superstruktura. S tem misli na kakršnokoli vsebino, ki bi obstajala neodvisno od posameznega človeka in ki bi bila vsem skupna in bi bila zaradi tega njihova skupna povezava. Po Flusserju nastaja družba danes s tem, da se posamezen človek zanima za druge ter poskuša vzpostaviti povezavo z njimi. Tehnična omreženost ustvarja primerne predpogoje za to, poudarja **Flusser**. Razlikovanje med starimi družbami in modernimi družbami, ki nastajajo iz sebe same, ki ga postavlja Flusser, je po mojem mnenju pravilno. Oblikovanje družbe na osnovi superstruktur ni združljivo s človekovimi težnjami po individualnosti in svobodi. Za nastanek družbe, v kateri se ljudje povezujejo zato, ker imajo medsebojne interese, so v prvi vrsti potrebne nove socialne sposobnosti.

6. Socialni odnosi in tehnična simulacija.

Omenjena bližina, ki da jo omogoča računalnik, je samo druga oblika distance. Četudi k vsemu skupaj dodamo še sliko, ton in tip, se nič ne spremeni. Tehnična stimulacija človeka je za oblikovanje socialnega odnosa brez pomena. Prav nasprotno. Sposobnosti, ki so potrebne v socialnem, bodo v takem primeru postale šibkejšje. Predstavljam si, da se pogovarjam z nekim človekom, ki je viden in slišen s pomočjo ekrana in mikrofona. Tako zelo hitro nastane vtis, da je ta človek tudi neposredno prisoten. Ob tem še delujejo različni dejavniki, kot na primer istočasnost prisotnosti, ki omogoča resnični dialog. Človek je v položaju, da ustvari nekaj skupaj z drugim. Zelo pomembno vlogo pri vsem skupaj igra tudi prenašanja gibanja (s panoramo, diaramo, filmom), saj se je pojavilo gibanje kot v življenju samem. Natančno preneseno gibanje človeka tako deluje kot garant življenjskosti in originalnosti. Nadaljnjo vlogo igra natančnost v podrobnostih, ki jo je mogoče zadovoljivo doseči. Ko se srečam z drugim človekom, imam opraviti z nekom meni nasproti, pri kateremu se prežema zunanje, merljivo, in notranje, to je duševno-duhovno, ter tvori celoto. Filozofsko rečeno lahko, tudi rečemo: bit in pojavnost tvorita celoto. Kot človek, ki imam sposobnost zaznavanja, imam za oboje zaznavne organe.

7. Sposobnost socialnega zaznavanja (M. Buber, M. Scheller, R. Steiner).

Martin **Buber**, filozof religije pokaže v svoji knjigi Jaz in ti na temeljno razliko, ki obstaja med zaznavanjem drugega človeka in zaznavanjem vseh drugih vsebin sveta. Glede na hišo, drevo ali mizo se človek počuti kot subjekt, ki opazuje objekt. Objekte lahko postavljam enega poleg drugega, jih lahko medsebojno primerjam in vzpostavljam lasten odnos do njih, glade na lastne izkušnje. Z drugim človekom ne morem početi tega, saj je sam subjekt, prav tako enkrat kot jaz sam in »ogroža vajeno osrednje mesto moje lastne subjektivne sposobnosti«. Filozof Max **Scheller** je bil po vsej verjetnosti prvi, ki je v začetku 20. stoletja govoril, da ima vsak človek tudi čut za zaznavanje tujega jaza. Rudolf Steiner je to idejo še bolj razdelal. Govori namreč o štirih čutih, ki pokrivajo človekovo področje socialnega. Med temi čuti omenja tudi čut za jaz, s pomočjo katerega je človek sposoben spoznati ter razločevati drugega človeka od vseh drugih ljudi.

Vse, kar se pojavi na zaslonu, je in informacija To pomeni, da razlika v zaznavanju človeka in avtomobila, ki obstoji v življenju, na zaslonu izgine. **7. H. Buddemeier: »Navidezna resničnost, video in vsakodnevno gledanje televizije: Življenje v umetnih svetovih« v: Dialogi 9-10/1996,**

1. Terminološka raba pojma »medij«.

V 19. stoletju se je temu pridružil še nadaljnji pomen, ki je tej besedi za krajši čas že tedaj priskrbel določeno popularnost. Kot pravi Otto Basler, je *medij* od I. 1850 dalje postal mednarodni izraz v tedanjem spiritizmu in je označeval osebo, ki posreduje pri občevanju duhov«. Sodobna kariera te besede se je začela že nekaj let pred njenim pojavom v slovarjih. V začetku šestdesetih let se je najprej pojavila v zvezi **množičnimi mediji**. Gre za neposredni prevod iz angleščine (mass media). V drugi **polovici** šestdesetih let se je izraz **medij/mediji** pojavil tudi kot samostojna beseda. Med prvimi ga je sprejel Slovar sodobnega nemškega jezika, kjer poleg do tedaj običajnih pojmov piše tudi «radio, film in televizija kot mediji množične komunikacije».

2. Kaj »medij« posreduje?

Prvotni pomen besede izhaja iz latinščine. Tu izraz medium pomeni sredino, srednje, tisto, kar posreduje. V skladu s tem pomenom izraz mediji vzbudi predstavo, da film, radio, televizija posredujejo med ljudmi, da jih povezujejo med seboj. Na oblikovanje takega pomena je močno vplivalo ukvarjanje z novostmi, ki tako kot izrazje samo, izvira iz angleškega jezikovnega področja. Govorjenje o »komunikacijski revoluciji« se je pridružilo govorenju o »dobi komunikacije«. Nastala je predstava o medijih kot samostojnih delujočih dejavnikih, ki so se pridružili tedanjim možnostim in okrepili ter razširili človekove odnose. Beseda medij ni izpodrinila nobenega do tedaj uveljavljenega izraza. Zato se je kaj lahko oblikovalo mišljenje, da je nastopilo nekaj enkratnega, kar upravičeno omogoča začetek nove dobe. Naravni posredniki so čutila in jezik. S pomočjo čutil se odpremo zunanemu svetu.

3. Razlikovanje med pisavo in elektronskimi mediji.

Pogovor poteka tako, da tisti, ki hoče nekaj povedati, besede izgovarja v zrak, ta pa jih prenaša do ušes nagovorjenega. Na ta način premostimo prepad, ki je posledica dejstva, da kot ljudje živimo v prostorskem vzporedju in časovnem zaporedju. Z govorenjem govor vtisnemo v zrak. Slaba stran pri tem je, da pri govorenju ne nastane nič obstojnega. Če beseda ne živi dalje v človeku, ki mu je namenjena, je izgubljena.

Sredstvo proti tej pomanjkljivosti je pisava, ki bežnemu daje trajnost. Z njeno pomočjo se govorenje in sprejemanje le-tega lahko dogajata na različnih krajih in ob različnem času. Nekaj, kar je bilo do tedaj neločljivo, se zdaj loči. Mora nam biti jasno, da pisavo na eni strani tvori pisanje, na drugi pa branje. Pišoči svoje sporočilo prevede v pisavo. Sporočilo lahko v tej obliki premosti prostor in čas ter obstaja toliko časa, dokler ne pride nekdo, ki ga prebere. Bistvo branja je v tem, da bralec posodi svoj glas tistemu, ki mu hoče nekaj povedati, ne da bi bil ob tem osebno prisoten.

4. Elektronski mediji in oblikovanje človeške množice.

Tej vseprisotnosti se kot nadaljnja značilnost pridruži elektronska prepletenost, ki nastopa v svetovnih razsežnostih. Poročila z enega konca sveta lahko v kratkem času sprejemajo na vseh drugih krajih. To omogočajo snemalne naprave, naprave za predvajanje, povezovalne poti in obdelovalna središča.

Na tak način nastane tehnični sistem, ki kaže značilnosti organizma. Podobnost po eni strani najdemo v tem, da so pri medijih deli in celota povezani in vplivajo drug na drugega. Nadaljnja podobnost se pokaže, če na snemalne naprave gledamo kot na čutila. Obdelovalna

središča si lahko razlagamo kot prebavo. Ljudje v vlogi snemalcev pa umetnemu organizmu dajejo duševno življenje.

5.Osnovna gibalna delovanja medijev.

Kaj je gibalno tega s pomočjo medijev oblikovanega telesa. Pri producentih je to večinoma stremenje za kolikor mogoče velikim dobičkom. Dobiček pa je odvisen od stopnje gledanosti. Zato povsod po svetu stopnjo gledanosti uporabljajo kot kazalec uspeha ali neuspeha neke oddaje. Če producente vodi želja po čim višjem dobičku, so sprejemniki senzacij, ki jih je mogoče uživati v čustveni obliki in ki hkrati odvrtačo pozornost od neprijetnosti. Če opazujemo uvajanje TV v Nemčiji, se izkaže, da je ta proces potekal v valovih. Prvi val se je sprožil l.1954 s svetovnim nogometnim prvenstvom, na katerem je nemško moštvo postalo svetovni prvak. Nadaljnje valove so povzročili človekov pristank na Luni, olimpijske igre in druge tovrstne prireditve, pri katerih je bila v ospredju zabava in senzacija. Nogometno prvenstvo je bil povod, ki so ga ljudje sprejeli, ker je nudil priložnost za sproščanje čustev. Mediji so pri tem iz prireditve, ki se ga je neposredno lahko udeležilo le nekaj tisoč ljudi, ustvarili dogodek, ki se ga je lahko udeleževal ves svet, in sicer »v živo«.

6.Sprememba zavesti, ki jo povzročajo mediji z ekranom.

Ljudje v množici ostajajo anonimni in drug z drugim nimajo nič opraviti. Povezanost se oblikuje tako, da se v velikem številu ljudi zbudi ista strast. Tudi mediji učinkujejo predvsem na vznurjanje čustev, pri množici, ki se oblikuje na ta način pa je novo to, da ljudje, ki jo tvorijo, prostorsko sploh niso združeni. Na ta način se izoblikuje podpora nečemu, kar je znano kot »osamljena množica« ali pa »puščavnik v množici«. Tako lahko izoblikujemo sklep, da bi bilo pomembno medije razvijati in z njimi upravljati tako, da bi dosegli stopnjo človeškega organizma (zavest v obliki misli, samoodločanje, lahko tudi prestopi lastne okvire in upošteva interese drugih ljudi ali naravo v celoti.) Tako se oblikuje možnost, da ravnamo svobodno in odgovorno. Sprememba zavesti, ki jo povzročajo predvsem mediji s hrano, je v tem, da opazovalec ne more ohranjati svoje budne (dnevne) zavesti, pri kateri enakovredno razpolaga z duševnimi silami mišljenja, čutenja in volje. Posebno močno učinkuje to, da tridimenzionalni svet, v katerem se kot ljudje gibljemo in usmerjamo, ob projiciranju na zaslon postane ploskovit. Tako nastopi »buljenje«, kar skupaj z mirovanjem učinkuje hipnotično. To pomeni, da se vse dejavnosti, katerih izhodišče je v jazu, umaknejo v ozadje. Televizijsko oddajo zelo težko spremljamo z enako mero kritičnosti kot časopisni članek, težko pa je tudi ugasniti sprejemnik takrat, ko smo to predvideli.

7.Zakaj vklopimo televizor?

Televizor v večini primerov vklopimo zaradi učinka medija samega. Gledanje TV opravlja nalogo elektronske duševne bergle. Programi elektronskih medijev preženejo obremenjujoča razpoloženja in jih nadomestijo z napetostjo, veseljem, morda tudi s strahom in grozo, ki pa kljub temu učinkujeta razbremenjujoče, ker ne izvirata iz resničnih groženj. Tako kot kladivo – orodje- moji volji omogoči, da se izrazi, mi televizijska tehnika omogoči, da uresničim svoje namene na področju čutenja. Uporaba kladiva nam lahko služi v dobro, uporaba tehnike v območju čutenja vodi do hudih oslabeitev. Tudi uporaba računalnika kot tehnike postane dvomljivo, če ga uporabimo, da bi se z njim izognili odločitvam, kjer bi morala pomembno vlogo igrati vprašanja morale. K očitvanju kulturnega pesimizma prav tako kot k očitvanju sovražnosti do tehnike verjetno sodi tudi to, da si tisti, ki ga izrekajo, napredek lahko zamišljajo samo kot nadaljnji razvoj naše tehnične civilizacije.

8.Medijske manipulacije - iraški »poboj« kuvajtskih novorojenčkov, »uspešnost« raket 'patriot', »grozljivi« poboj v Temišvaru, sestrelitev korejskega potniškega letala.

Primeri, kako mediji lahko vplivajo na oblikovanje večine: 1. Poboj kuvajtskih novorojenčkov

–

-reklamna laž reklamne agencije, ki so jo naročili kuvajtski šejki in jo je razkrinka revija Monitor 2. »uspešnost« raket 'patriot –

-mediji so poročali, da te rakete vzdržujejo varnostni ščit nad Izraelom, kar so podkrepili z video posnetki, ki niso bili pristni. 4. Sestrelitev korejskega potniškega letala –

-ruski prestreznik je sestrelil korejsko potniško letalo, vseh 269 potnikov je umrlo – zahodni tisk je razširil poročilo, da so Rusi vede sestrelili potniško letalo – Rusi so se soočili z vesplošnim ogorčenjem in sovraštvom. Vsem primerom je skupno to, da so mediji poročali o dogodkih, ki se brez njih sploh ne bi zgodili. Mediji se danes označujejo za neodvisne in nadstrankarske. Njihov cilj naj bi bilo objektivno poročanje.

9. Težave pri razumevanju TV filmskih poročil - primer Dnevnika prve nemške televizije z dne 9. 6. 1992.

Oddaja traja petnajst minut. Neposredno pred njo predvajajo t. i. propagandni sklop, ki ga sestavljajo reklame za najrazličnejše izdelke. Uvod v oddajo predstavlja glava. Ta je sestavljena iz treh elementov. Najprej se prikaže močno stilizirana ura, na kateri je mogoče videti, kako mineva zadnjih pet sekund pred začetkom oddaje. Točno ob 20. uri zadoni gong in pojavi se zaščitni znak Delovne skupnosti nemških oddajnikov, Ob tem slišimo glas, ki reče: »Tu je Prva nemška televizije z dnevnim pregledom. V naslednjem, tretjem kadru je slika sestavljena iz napisa »Dnevni pregled,, in zemljevida sveta, in sicer tako, da se napis spušča od zgoraj, zemljevid sveta pa se pojavi od spodaj. Na koncu kadra je napis zapisan prek zemljevida. Na vprašanje, zakaj ne opazimo nekoristnosti filmskih poročil, obstaja cela vrsta odgovorov. Najprej gre za hitrost menjave slik. Dejstvo, da so razmeroma dolgi kadri uporabljeni le takrat, ko se vsebina slike med kadrom spreminja, jasno opozarja na to, da naj gledalec ne bi imel na voljo časa, ki je potreben, da sliko popolnoma dojame. Kratkost kadrov tudi preprečuje, da bi doumeli njihovo povezavo.

Nadaljnja ovira pri razumevanju filmskih poročil izhaja iz nujnosti, da svojo pozornost razdelimo med gledanje in poslušanje. V resnici pa je tako, da se pozornost pri procesu poslušanja odmakne od vidnega dožemanja površin. Pri gledanju televizije pa temu nasprotuje dejstvo, da se površina nenehno spreminja ter da njeno podajanje poteka na tako nenavaden in prefinjen način, da vzbuja kar največje zanimanje. Po drugi strani pa pri tistem, kar je posredovano v govorni obliki, manjka tisti del, ki je prispevek govorčevega jaz.

10. Poročilo Emery.

Psihologa in raziskovalca možganov, Merelyn in Fred Emery, sta raziskovala, kako gledanje TV učinkuje na dejavnost možganov. Pri tem sta izhajala iz t.i. teorije hemisfer, ki trdi, da imata leva in desna možganska polovica različne in natančno določljive naloge. Izkazalo se je, da pogled na zaslon neizogibno pripelje do upočasnitve možganskih valov. Odziv možganov pri tem velja mediju in ne vsebini oddaj. Možganski valovi se upočasnijo, kakor hitro aparat vključimo, dokler končno ne prevladajo alfa in delta valovi- tisti, ki so značilni za spanje in predhodne oblike spanca, sanjarjenje in dremanje.